БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиннген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 ФЕВРАЛЬ 11 ПЯТНИЦА № 31 (3225)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязы (1 арын).

Депутаттарга кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражыышкыны (1 арын).

Тыва автономиг область хей ургулар-ныг шелерин «Ленин алдары» орденнер-биле болгаш «Ленин медалы» медальдар-биле шаннаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (2 арын).

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЫ ДЕЛГЕЛГЕЗИНИҢ КИРЖИКЧИЛЕРИНИҢ ДУРЖУЛГАЗЫ: «Коммунизминиң херели» колхозтуң хаваа ажылынын фермазы (2 арын).

ДЕПУТАТТАРГА БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫВЫС: Улустуң төлептиг кызы (3 арын).

1955 чылдың улуг планын хуусаа бетинде күүседир (3 арын).

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫН НЕПТЕРЕДИР: П. Ковалев. — Капитал септелге чокка 200.714 километр (3 арын).

Т. Оюн.—Ийи чүс мунчу чолаачының дугайында митинг (3 арын).

Ю. Костылев.—Профсоюзлар организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралы (3 арын).

Редакцияга чагаалар (4 арын).

КОНСУЛЬТАЦИЯ: Бадылаашкынның чуруму болгаш соңгулдаларның түүнелин үндүрери (4 арын).

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш агитация ажылын калбартыр

Соңгулда мурнунуң хуралдары болгаш округтарның чөвүлел хуралдары бистиң областың бүгү девискаринге эрткиндээн. Олар амыдыралчы совет патриотизминиң чайынналчак көргүзүү боор бистиң бүгү тиилелгелеривистиң организакчызы болгаш хей-аът кирикчизи Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан совет улустуң моральполитиктиг чангыс эвиниң бүзүреллиг херечизи болган.

Тываның ажылчы чоннары хей кижи киришкен соңгулда мурнунуң хуралдарына РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттарның кандидаттарына партия болгаш чазактың улуттукчуларын боттарының бирги кандидаттары кылдыр чаңгыс эт-сеткил-биле адап турганнар. Ол депшиделге чер болганга-ла улуг политиктиг көдүрүүшкүнүн байдалынга эрткилээн. Депшитирген кандидаттарның аразында областың партийжи, совет улуттукчу ажылдакчылары, мурнакчы ажылчыннар болгаш колхозчулар база совет интеллигенциянның төлөлекчилери-бар.

Соңгукчулар боттарының кандидаттары кылдыр социалистиг Төрөөн чуртунга бүрүн берлинген, улустуң мурнунга партияның болгаш чазактың салып турары соругларны шиитпирлээринге идепкейлии-биле киржип шыдаар кижилерни депшиделип үндүргеннер. Депутатка кандидат бүргүүнүн намдары коммунизминиң тургузувчузунуң—мурнакчы совет кижиниң өзү-шынарын илергейлеп турар.

Россия Федерациязының күрүне эргечагыргазының дээди органына депутаттың кандидады кылдыр, хей чылдарда партияның улуттукчу ажылында ажылдап турар СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары Александр Васильевич Анкудинов депшитирген. Тыва область Совединиң депутаттарына кандидаттар кылдыр депшитиргеннериниң аразында бешки беш чыл планын хуусаа бетинде-күүседири дээш демисежин турар бүдүрүлгениң хей-хей мурнакчылары бар. «Тыва тудуг» трести-ниниң коллективи область Совединиң депутадына кандидат кылдыр бызанчы, коммунист Хертек Көк-оолович Төмүрүү депшиделип үндүргеен. Ол ышкаш Кызылдың автотранспорт конторазының коллективи мурнакчы чолаачы, коммунист Виктор Петрович Панасюраны депшиделип үндүргеннер. Ол ажылчыннар ай санында-ла өзүг нормазын ажыр күүседип турар мурнакчылар.

Ооң-биле кады колхозчу тараачын чон ажылчын ангыдан калыш чок ажылдап турар. Колхозчу тараачын чон көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ынай көдүрер талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь, февраль-март, июнь болгаш январь Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга чедишкиниг боттандырары дээш эрестиг демисежин турарлар. Тывада колхоз бүдүрүлгениң мурнакчылары улам-на өзүп турарлар. Депутаттың кандидаттарының аразында мурнакчы хойжулар, саанчылар, колхозтар даргалары көдээ ажыл-агыйның түскай эртемнилери болгаш механизаторлар бар боор турар.

Чөөн-Хемчик районнуң Бажын-Алаак суурнуң ажылчы чоннары ол районда «Искра» колхозтуң даргазы, коммунист Доктугу Монгуш Докур-ооловичини область Совединиң депутадының кандидадына бир үн-биле депшиткеннер. Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң колхозчулары область Совединиң депутадына кандидат кылдыр мурнакчы хойжу Чизачы Тунгуроолович Даныылдайны депшиткеннер. Ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның дыка хей мурнакчылары чер-чер Советтериниң депутаттарына кандидаттар кылдыр депшитиргеннер.

Көдээ ажыл-агыйның болгаш культураның хөгжүлдезинин талазы-биле улуг-улуг соругларны шиитпирлээринге совет интеллигенция база-ла идепкейлиг киржип турар. Ооң дээре төлөлекчилери — эмчилер, башкылар, уран-чүүлүн ажылдакчылары область, хоорай, район, суму, суур Советтериниң депутаттарына кандидаттарга депшитиргеннер.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге депутаттарының кандидаттарына депшитиргеннер бүрүзү коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары болуп-лар. РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмү өзугаар кандидаттарны бүрүткээриниң ажылы доозулган. Соңгулдаларга белеткел ажылы ам ээ харысалгалыг үеже кирген. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш агитация ажылы эгелээн.

Бистиң кандидаттарывыс — янзы-бүрү мергежилдиг кижилери. Ам соругла база, бистиң соңгукчуларывыска депутаттың кандидады бүрүзүнүң намдарын, ажылчорудулгазын долузу-биле таныштырары болур. Ынчангаш депутаттың кандидаттарының соңгукчулар-биле ужуражылгазын калбаа-биле организастаар херек.

Ооң-биле кады бистиң Төрөөн чуртунуң коммунизм тургузуушкунунда бүгү чедишкиннерин, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының шиитпирлерин, база эрткен соңгулдалардан бээр амга чедир үеде чуртта, областа, хоорайларда, районнарда, суурларда, МТС-терде, колхозтарда, бүдүрүлгелерде өскерлиишкиннерни болгаш чаагайжылгаларны соңгукчуларга хүн-бүрү таныштырарын үргүлчүлээри эргежок чугула.

Ынчалзажок совет кижилер, чедишкиннер чеже-даа улуг болза, аная оожургап чаңчыкпаннар. Совет Тываның ажылчы чоннарының мурнунда улуг болгаш харысалгалыг соругларр турып турар. Часкы тарылгага ей-шаанда болгаш шынарлыг белеткенири, мал кыштагладыышкының чедишкиниг эртирери болгаш өске-даа соругларр бистин мурнувуста.

Хоорайда болгаш көдээде агитаторларның соругазы болза, ол бүгү соругларны чедишкиниг шиитпирлээринче совет кижилерни көдүрүп үндүрери, оларның кичеңгейин ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда бар турар четпестерни чайладырынче угландырары болур.

Кандидаттар дээш агитацияны чедишкиниг чорудары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогун улам ынай быжыглаарын хандырып шыдаар.

Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрери көвүдеп турар

КАРЯГИНО. (Азербайджан ССР-де). Карягинский районнуң колхозтарында гектар бүрүзүнден көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин үзүктүрарының планын ажылдап кылган. Эрткен чылын районнуң көдээ ажыл-агый артельдери көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүттүүн бедидериниң талазы-биле онаалганы дыка ажыр күүсеткен. Республиканга эн-не бедик дүжүт—гектардан барык-ла 36 центнер хөвен ажаап алдынган. Бо чылын хөвен ажаап алышкының орттумаа-биле 40 центнер чедир бедидер, тараа болгаш сигеннин дүжүттүүн 20 хуу бедидер деп шиитпирлээн. Бо чорукка хөвенни чүгле күзүн алдарган ангыс черге кызыы одуруулай болгаш дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыыры, суттарыга шелдерин улгаттырары, тараанын хана карактай болгаш кызыы одуругларлыг тарылгазы, шыныаларны болгаш одларларны экижидери база-кур черлерни шиңгээдип алыры дээш ышкаш курлавырларны ажыглалга киирери болур. Гектар бүрүзүнге машиналарның күчүзүнүң саны барык-ла 20 хуу улгадыр, ол чорук хей күш кирер ажылларның хей-хей хевирлерин долузу-биле механизастаар арганы бээр.

Улуг курлавырлар болза, колхозчуларның болгаш механизаторларның күш-ажылынын бүдүрүкчүлүүн бедидери болур. Эрткен чылын хөвен ажылдыг колхозтарны хандырып турар Горадиск МТС трактор ажылларының планын 127 хуу күүсеткен; ам 15 аът күштүг трактор бүрүзүнүң ажылдап кылышкының 100 гектар чедир бедидер деп шиитпирлээн. Колхозчуларның нинти хуралы ажыл нормазын орттумаа-биле 15—20 хуу өзер кылдыр эде көрүп турар.

(СЭТА).

Кукуруза тарылгазы үш катап улгадыр

РИГА. Латвияның колхозтары болган совхозтары эрткен чылын бир-ле дугаар силоска хереглээр кукуруза тарылгазын массалыг-биле чорутканнар.

Чаа культураны тарыырынга агротехниканы сагып турган черлерге бедик дүжүт алдынган. Добельский районнуң улуг мал ажылдыг «Накотне» колхозу гектардан 700 центнер ногаан мал чемин ажаап алган, Мадонский районнуң «Циня» көдээ ажыл-агый артели—840 центнерни, Бальский районнуң Ленин аттыг колхозу 1020 центнерни ажаап алган.

Кукурузадан салган силос дыка хей колхозтарның малдың сүт продуктузун бедидеринге дузалаан. Добельский районнуң «Накотне» колхозу сөелгү үш айларның дургузунда инек бүрүзүнден 731 килограмм сүттү, Рига районнуң «Маруне» колхозу 676 килограммны саап алган. Мурнакчы оргон саанчылар сүттүн улам белик саалдазын чедип алганнар.

Бо чылын силоска хереглээр кукурузаның тарылгазы үш ажыг катап улгадыр. Колхозтарда болгаш совхозтарда үрезинни сеертүп ап турар. Үш чыл хуусаалыг агроэотехниктиг курстарда колхозчулар ол культураны өстүрериниң агротехниказын өөренип турарлар.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязы

Депутат Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Эштер депутаттар!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш депутаттар төлөлекчилериниң Чөвүлелиниң даасканы-биле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга Николай Александрович **Булганинни** домуйлаар деп саналды киирип тур мен. **(Диңмиттиг үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Николай Александрович **Булганинни** Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының шыны өзүл, дерек-биле болгаш дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыыры, суттарыга шелдерин улгаттырары, тараанын хана карактай болгаш кызыы одуругларлыг тарылгазы, шыныаларны болгаш одларларны экижидери база-кур черлерни шиңгээдип алыры дээш ышкаш курлавырларны ажыглалга киирери болур. Гектар бүрүзүнге машиналарның күчүзүнүң саны барык-ла 20 хуу улгадыр, ол чорук хей күш кирер ажылларның хей-хей хевирлерин долузу-биле механизастаар арганы бээр.

Улуг курлавырлар болза, колхозчуларның болгаш механизаторларның күш-ажылынын бүдүрүкчүлүүн бедидери болур. Эрткен чылын хөвен ажылдыг колхозтарны хандырып турар Горадиск МТС трактор ажылларының планын 127 хуу күүсеткен; ам 15 аът күштүг трактор бүрүзүнүң ажылдап кылышкының 100 гектар чедир бедидер деп шиитпирлээн. Колхозчуларның нинти хуралы ажыл нормазын орттумаа-биле 15—20 хуу өзер кылдыр эде көрүп турар.

(СЭТА).

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы

Февраль 8-те, хүндүскүнүн бир шакта, Кремльдин Улуг ордузунга Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы болган.

Чазак дожаларында—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың улуттукчулары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүннери, министрлер. Хей санныг аалчылар олурган турган. Дипломаттыг корпустун, совет болгаш даштыкы парлалганын лежалары долган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш **Маленковтан** каттышкан хуралда даргалакчының адынга билдиришкин киргеп деп Эвилелдиң Совединиң даргазы депутат **А. П. Волков** дыңнаткан, ол билдиришкинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан дужаалдан ону хостадырын ол дилеп турар. Депутат А. П. Волков билдиришкиниң бижимелин номчуп дыңнаткан.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралының даргалакчызынга

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-дужаалдан хостадыр дугайында мөөн дилеми Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединге дыңнадырын Силерден дилеп тур мен.

Мөөн дилеем болза, Министрлер Чөвүлелиниң улуттулгазын быжыглаарының эргежок чугулазының дугайында ажылхерекчи саналдан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-дужаалга күрүне ажылының талазы-биле улуг дуржулгалыг өске эшти киирери чугумчалыг деп бодалдан болдунган. Черчериниң ажылының талазы-биле мөөн четпес дуржулган болгаш Министерствога азы кайы-бир ажыл-агый органынга улус ажыл-агыйының түс-түс алыраарын мөөн шуут эргелеп көрбөөним Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының нарын болгаш харысалгалыг хүлөлгелерин күүседиринге таарышпайн турар деп чүвени мен тодаргай көрүп тур мен.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болгаш бистиң чурттуң ажылчы чоннары ам көдээ ажыл-агыйны дүрген көдүрериниче онза күжениишкиннерни мөөнеп турунда, көдээ ажыл-агыйда ажылкеректериниң четпес тургустунган байдалы дээш бодумнуң бурууму болгаш харысалгамны мен онза тодаргай көрүп тур мен деп бо медеглелге чугаалаар хүлөлгелимни база санап тур мен, чүге дизе бо үеге чедир каш чылдарның дургузунда көдээ ажыл-агыйның төп органнарының ажылын болгаш партия база совет организацияларының көдээ ажыл-агый ажылын контрольаар болгаш удуртур талазы-биле хүлөлгени мөөн дааскан турган. СЭКП ТК-ның инициативазы-биле болгаш удуртулгазы-биле Коммунистиг партия көдээ ажыл-агыйның хожудаашкының ажып эртер талазы-биле каш-каш улуг хемчеглерни ажылдан кылган болгаш боттандырып турар. Ынаныг чугула хемчеглериниң санынга көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн талазы-биле реформа чугаажок хамаарлыр, ол реформаны СЭКП ТК-ның инициативазы-биле болгаш саналы-биле боттандырган болгаш ол реформа көдээ ажыл-агый хөгжүлдезинин хөрөөнге кайы хире чугула роль ойнаанын ам каскулур деп ол реформаның дугайын чугаалай тыртып кааксан тур мен. СЭКП ТК-ның инициативазы-биле болгаш удуртулгазы-биле көдээ ажылгагыйның хожудаашкының ажып эртер болгаш оон дүрген хөгжүлдезинин талазы-биле кол программаны ажылдап кылганы ам билдингир. Ол программа болза, карачаңгыс шын үндезинге—аар үлетпүрүнүн бүгү талазы-биле улам ынайгы хөгжүлдезинге таныып турар болгаш чүгле ону боттандырары улус хереглелиниң бүгү-ле эргежок чугула бараанарын кылып үндүреринин өзүлүг көдүрүүшкүнүнге эргежок чугула байдалдарны тургузар.

Мөөн бо билдиришкиним-биле болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы ажылгүлөлгеден хостадыр фактының болу-биле холбаштыр янзы-бүрү буржуаз чулчурукчулар өгүүлдөөшкиниг чорукторны кылырар деп чугаалап болур. Ынчалза-даа бистер, коммунистер болгаш совет кижилер ол хоозун мегелерни болгаш өгүүлдерни херекке албас бис. Бистиң кижи бүрүзүнге Төрөөн чуруттун, улустун, Коммунистиг партияның эргежактары чүүдөн-даа артык бедик.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-дужаалдан мени хостадыр дугайында дилегни ширбишаан, мөөн хүлөөткен чаа участокка мен СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың чаңгыс-эп болгаш сырый каттыжыышкың талазы-биле күштүг быжыг удуртулгазы-биле бодумнуң хүлөлгемни болгаш мөөн дааскан хүлөлгелерни эн-не ак-сеткилим-биле күүседир мен деп ССРЭ-ниң Дээди Совединге бүүрдиксеп тур мен.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. МАЛЕНКОВ.

Депутат **А. М. Пузановка** сөс берген. Эш **Маленковтуң** билдиришкининде көргүскен барымдаалар шуут шын деп санап турарын ол чугаалаан болгаш эш **Маленковтуң** билдиришкинин хүлөөп алыр база ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлөлгелинден ону хостаар деп саналдаан.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң докторатканы болза: эш Г. М. Маленковтуң билдиришкинин хүлөөп алыр болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлөлгеден ону хостаар деп ССРЭ-ниң Дээди Совединиң докторатканы болза: эш Г. М. Маленковтуң билдиришкинин хүлөөп алыр болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлөлгеден ону хостаар.

Оон соонда сессия бүгү делегей байдалының болгаш ССРЭ-ниң чазаның даштыкы политиказының дугайында айтырыгны көөрүнче шилчээн. Ол айтырыгның талазы-биле илеткелди ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Булганинни домуйлаар дугайында санаалды Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң бүгү депутаттары чаңгыс эп сеткил-биле деткиир болгаш чүүлдүгүнүн көөр деп идегели илередирин чөпшээреп көрүнер. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

ССРЭ-ниң МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫНГА ЭШ Н. А. БУЛГАНИННИ ТОМУЙЛААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга эш Николай Александрович **Булганинни** томуйлаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль. 1955 чылдың февраль 8.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы

Февраль 8-те, хүндүскүнүн бир шакта, Кремльдин Улуг ордузунга Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы болган.

Чазак дожаларында—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың улуттукчулары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүннери, министрлер. Хей санныг аалчылар олурган турган. Дипломаттыг корпустун, совет болгаш даштыкы парлалганын лежалары долган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш **Маленковтан** каттышкан хуралда даргалакчының адынга билдиришкин киргеп деп Эвилелдиң Совединиң даргазы депутат **А. П. Волков** дыңнаткан, ол билдиришкинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан дужаалдан ону хостадырын ол дилеп турар. Депутат А. П. Волков билдиришкиниң бижимелин номчуп дыңнаткан.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралының даргалакчызынга

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-дужаалдан хостадыр дугайында мөөн дилеми Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединге дыңнадырын Силерден дилеп тур мен.

Мөөн дилеем болза, Министрлер Чөвүлелиниң улуттулгазын быжыглаарының эргежок чугулазының дугайында ажылхерекчи саналдан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-дужаалга күрүне ажылының талазы-биле улуг дуржулгалыг өске эшти киирери чугумчалыг деп бодалдан болдунган. Черчериниң ажылының талазы-биле мөөн четпес дуржулган болгаш Министерствога азы кайы-бир ажыл-агый органынга улус ажыл-агыйының түс-түс алыраарын мөөн шуут эргелеп көрбөөним Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының нарын болгаш харысалгалыг хүлөлгелерин күүседиринге таарышпайн турар деп чүвени мен тодаргай көрүп тур мен.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болгаш бистиң чурттуң ажылчы чоннары ам көдээ ажыл-агыйны дүрген көдүрериниче онза күжениишкиннерни мөөнеп турунда, көдээ ажыл-агыйда ажылкеректериниң четпес тургустунган байдалы дээш бодумнуң бурууму болгаш харысалгамны мен онза тодаргай көрүп тур мен деп бо медеглелге чугаалаар хүлөлгелимни база санап тур мен, чүге дизе бо үеге чедир каш чылдарның дургузунда көдээ ажыл-агыйның төп органнарының ажылын болгаш партия база совет организацияларының көдээ ажыл-агый ажылын контрольаар болгаш удуртур талазы-биле хүлөлгени мөөн дааскан турган. СЭКП ТК-ның инициативазы-биле болгаш удуртулгазы-биле Коммунистиг партия көдээ ажыл-агыйның хожудаашкының ажып эртер талазы-биле каш-каш улуг хемчеглерни ажылдан кылган болгаш боттандырып турар. Ынаныг чугула хемчеглериниң санынга көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн талазы-биле реформа чугаажок хамаарлыр, ол реформаны СЭКП ТК-ның инициативазы-биле болгаш саналы-биле боттандырган болгаш ол реформа көдээ ажыл-агый хөгжүлдезинин хөрөөнге кайы хире чугула роль ойнаанын ам каскулур деп ол реформаның дугайын чугаалай тыртып кааксан тур мен. СЭКП ТК-ның инициативазы-биле болгаш удуртулгазы-биле көдээ ажылгагыйның хожудаашкының ажып эртер болгаш оон дүрген хөгжүлдезинин талазы-биле кол программаны ажылдап кылганы ам билдингир. Ол программа болза, карачаңгыс шын үндезинге—аар үлетпүрүнүн бүгү талазы-биле улам ынайгы хөгжүлдезинге таныып турар болгаш чүгле ону боттандырары улус хереглелиниң бүгү-ле эргежок чугула бараанарын кылып үндүреринин өзүлүг көдүрүүшкүнүнге эргежок чугула байдалдарны тургузар.

Мөөн бо билдиришкиним-биле болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы ажылгүлөлгеден хостадыр фактының болу-биле холбаштыр янзы-бүрү буржуаз чулчурукчулар өгүүлдөөшкиниг чорукторны кылырар деп чугаалап болур. Ынчалза-даа бистер, коммунистер болгаш совет кижилер ол хоозун мегелерни болгаш өгүүлдерни херекке албас бис. Бистиң кижи бүрүзүнге Төрөөн чуруттун, улустун, Коммунистиг партияның эргежактары чүүдөн-даа артык бедик.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы албан-дужаалдан мени хостадыр дугайында дилегни ширбишаан, мөөн хүлөөткен чаа участокка мен СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың чаңгыс-эп болгаш сырый каттыжыышкың талазы-биле күштүг быжыг удуртулгазы-биле бодумнуң хүлөлгемни болгаш мөөн дааскан хүлөлгелерни эн-не ак-сеткилим-биле күүседир мен деп ССРЭ-ниң Дээди Совединге бүүрдиксеп тур мен.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. МАЛЕНКОВ.

Депутат **А. М. Пузановка** сөс берген. Эш **Маленковтуң** билдиришкининде көргүскен барымдаалар шуут шын деп санап турарын ол чугаалаан болгаш эш **Маленковтуң** билдиришкинин хүлөөп алыр база ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлөлгелинден ону хостаар деп саналдаан.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң докторатканы болза: эш Г. М. Маленковтуң билдиришкинин хүлөөп алыр болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлөлгеден ону хостаар.

Оон соонда хүндүскүнүн дөрт шакка чедир чапсар чарлаан.

ССРЭ-ниң МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДАРГАЗЫ ХҮЛӨӨЛГЕДЕН ЭШ Г. М. МАЛЕНКОВТУ ХОСТААР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

Эш Г. М. Маленковтуң билдиришкинин хүлөөп алыр болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы хүлөлгеден ону хостаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль. 1955 чылдың февраль 8.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы

Февраль 4-те хүндүскүнүн 4-шакта Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы катап үргүлчүлээн.

Хуралды даргалаан— Эвилелдиң Совединиң даргазы депутат **А. П. Волков** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эрге-дужаалга кандидатура дугайында айтырыгның талазы-биле депутат **Н. С. Хрущевка** сөс берген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш депутаттар төлөлекчилериниң Чөвүлелиниң даасканы-биле эш Хрущев ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга эш Николай Александрович **Булганинни** бадылаар саналды киирген.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынга эш Н. А. Булганинни томуйлаар дугайында докторатканы Совет чаңгыс эп-сеткилдиг хүлөөп алган.

Оон соонда сессия бүгү делегей байдалының болгаш ССРЭ-ниң чазаның даштыкы политиказының дугайында айтырыгны көөрүнче шилчээн. Ол айтырыгның талазы-биле илеткелди ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер-Министри депутат **В. М. Молотов** кылган, ол илеткелди олурушканнар ийи-биле утказаннар.

Эш Молотовтуң илеткелин депутаттар болгаш хей санныг аалчылар улуг кичеңгей-биле дыңнааннар болгаш адыш часкаашкыннары-биле хей удаа үзе киринип турган.

Февраль 9-те, эртенгинин 10 шакта Кремльдин Улуг ордузунга Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы болган.

(СЭТА).

Депутаттарга кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражыышкыны

ЧАА-ХӨЛ. **(Телефон-биле).** Район төвүнге болган РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадына кандидат эш Анкудинов-биле ужуражыышкын хуралынга чоокку колхозтардан база дыка хей соңгукчулар кээп олурушкан. Бүзүреткирген эш Зибревтин доңчу илеткелиниң соонда саналдар өгелээн. «Тиилелге» колхозтуң колхозчузу эш Сүктериниң чугаалааны болза:

— Эш А. В. Анкудиновту эки билир бис, областың социалистиг чаартылгазының херөөнге ооң киржилгези улуг. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын бистиң колхозчуларывыс улуг өөрүшкү-биле уткаан. Мал ажылының фермаларын механизастаар ажыл онза негетинер. Бистиң колхоз тулутга ыяш белеткээр черден 100 километр ырак, ынчангаш, сөөрүлгеге автомашина база чугула. Ол ышкаш Терезиниңгиниң улуг суттат бугазын ларый кылып дөөзар. Бо айтырыгларны шиитпирлээринге дузалаар дугайында бистиң колхозчуларывыс эш А. В. Анкудиновка чагыглыг.

Чаа-Хөл суурнуң чаагайжылгазынче кичеңгей салырын эш Медиицев болдунуң саналынга чугаалаан. Райпонуң ажылчыны, 70 харлыг эш Палкин, салыг ажылында, ниитинин чемненилге черлериниде четпестерни илеретпишаан, совет садыгының культуразынче улуг сагыш салырын чагаан.

Россий Федерациязының Дээди Совединге соңгулдалар чорудар № 625 тыва округтуң талазы-биле депшитирген эш А. В. Анкудинов сөс алгаш, Төрөөн чуртунуң, ажылчы чонунуң херөө дээш бердинген ажылдарын дангыраглаан.

* * *

СҮГ-АКСЫ. **(Телефон-биле).** Область Совединге соңгулдалар чорудар Бора-Тайганың № 69 округунуң талазы-биле депшитирген, облпотребсоюзтуң баштаар черинин даргазы эш Михаил Илларионович Агапов февраль 7-де болдунуң соңгукчулары-биле ужуражкан. «Сталинчы орук» колхозтуң бызанчызы Дондар, ынла школа башкызы Анай-оол, санал берген өскедаа эштер чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаарынче бүгү соңгукчуларны кыйгырып турган.

Депутаттың кандидадына соңгукчулар тодаргай чагыгларын берген. Тудутга херектиг шил, кадаг база бажың иштинин эдилел дериглери чүүлдерни райпо эккеп сатпайн турарын моон соңгаар болдурбас. Колхозка пилорама, автомашина чугула негелдериг, ол дугайында айтырыгны тургузар.

Сүт-Хөл районнуң культура бажыңына болган хей кижи киржиилиг хурал бедик көдүрүүшкүннүг эрткен. Сөс ап чүве чугаалаан соңгукчу бүрүзү Сүг-Аксының № 70 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадының кандидадына депшитирген эш Мария Матвеевна Балабайның ажыл-чорудулгазын демдеглеп, ол чонунуң өзүлүг айбычызы болуп шыдаарын илередип турган.

Эш М. М. Балабай бистиң областа ам беш чыл чедир ажылдап турар. Бо хүннерде Сүт-Хөл МТС-тин көл зоотехниги-де ак-сеткилдиин илередип турар.

Бо чылдың отчёттуг соңгулда хуралдарына колхозчуларның саналы-биле Сталин аттыг база «Большевик» колхозтар каттышкан, Сталин аттыг колхоз болган. Улгаттыр каттышкан ол колхозтуң төвүнге ужуражылга хуралы эки, ажыг ишчи саналдарны илередип эткен.

Область Совединге депутаттың кандидадынга депшитирген, ол колхозтуң сүт бараан фермазының учетчугу эш Ичин Чамыяновна Монгуш чоннуң идегелин шынзыдып шыдаарын дангыраглаан.

Тыва автономнуг областа хөй ургларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер-биле болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-нин Дээди Соведининң Президиумунун Чарлыы

ССРЭ-нин Дээди Соведининң Президиумунун 1944 чылдың август 18-те үндүрген Чарлыынга үндезилээш ССРЭ-нин Дээди Соведининң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза;

Тос ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Түлүш** Севелбаа Докпутовна — Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

Сес ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Доңган** Кертик Доржуовна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

2. **Мерзлякова** Мария Алексеевна — Каа-Хем районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.

3. **Монгуш** Тас-Дарынчаковна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

4. **Ховалыг** Артыш-оол Чаш-ооловна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

Чеди ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Базаан** Дижигаа Саран-хөө — Тес-Хем районнуң Самагалдай көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

2. **Куулар** Хажытпаа Дагбаевна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

3. **Минчеймаа** Билекмаа Дусун—Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.

4. **Монгуш** Докпак-Серээ Балдажыковна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

5. **Монгуш** Долума Домбулаковна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

6. **Монгуш** Селикпаа Дугулдакевна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

7. **Никитина** Федосья Евлантьевна — — Каа-Хем районда алдын уургайының ажылдакчызы.

8. **Ондар** Севилбаа Чаповна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

9. **Петеримова** Любовь Федоровна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

10. **Саая** Чимизин Хүргүл-ооловна — Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

11. **Саат** Анай Хунапайевна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

12. **Тумат** Судан Хапылановна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

Алды ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Давын-сол** Кызыл-Уруг Одай-Сүрүновна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

2. **Дожбит** Серемаа Тюлюшовна—Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

3. **Дресвянникова** Евгения Никифоровна — Каа-Хем районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.

4. **Лизунова** Мария Евсеевна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

5. **Мекпер-сол** Эренмаа Агбааановна — Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

6. **Монгуш** Анай Кыйыр-ооловна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

7. **Монгуш** Ичин Хорлуу — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

8. **Ондар** Чолдакап Дажы-Сүрүновна— Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

9. **Оюн** Тожут Лодай—Тес-Хем районнуң Самагалдай көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

10. **Самбуу** Татьяна Намажаповна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

11. **Санчат** Окаштай Делчикей — Тес-Хем районнуң Самагалдай көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

12. **Сивкова** Мария Леонтьевна — Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң колхозчузу.

13. **Тыртык-оол** Зоя Тыртыновна — Тес-Хем районнуң Самагалдай көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

14. **Тюлюш** Кызыл-Уруг Самбаовна — Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

15. **Тюлюш** Шанмак Быстааановна — Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.

Беш ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Бадарчы** Степанида Хюртюлек — Тес-Хем районнуң Самагалдай көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

2. **Бичи-Кыс** Вера Айырословна — Кызыл хоорайда радио комитединин ажылдакчызы.

3. **Вернер** Прасковья Васильевна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

4. **Грудикова** Мария Михайловна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

5. **Дарыма** Зина Эртиновна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

6. **Дежит-оол** Холуйбан — Тес-Хем районда Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.

7. **Долгар** Билчитмаа Конзаевна — Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

8. **Донган** Шангыр Шавыраевна — Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

9. **Ксвалова** Вера Михеевна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

10. **Куларова** Севиль Санчатовна — Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

11. **Куулар** Диинмей Опановна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

12. **Кыргыс** Үйнукай Седипооловна — Өвүр районнуң Дус-Даг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

13. **Мадр-оол** Васса Петровна — Тес-Хем районнуң культура Бажыңының ажылдакчызы.

14. **Минчеймаа** Зинаида Бичежиковна — Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

15. **Монгуш** Бичии-Уруг Сенденовна— Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

16. **Монгуш** Соскей Дагбаевна — Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.

17. **Морозова** Мария Ивановна—Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

18. **Онгар-оол** Кара-ыс Донгар-оол — Тес-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.

19. **Ондар** Анан Даржаевна — Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

20. **Очаковская** Евдокия Ефтифеевна— Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.

21. **Рсмашкина** Василиса Иосифовна — Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

22. **Тажыма** Ханды Хуурак-Базыровна— Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

23. **Төвут** Тюлюш Бечил-ооловна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.

24. **Тюлюш** Анчымаа Даржаовна — Өвүр районнуң «Совет Тыванын» 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

25. **Тюлюш** Кадар Согановна — Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

26. **Чысыңмаа** Янчаңмаа Шыыраповна — Тес-Хем районнуң Самагалдай көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

27. **Шэмбүл** Сенмит Бурушкаковна — Тес-Хем районнуң Чыргаланды көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

РСФСР-нин Дээди Соведининң Президиумунуң Даргазы **М. ТАРАСОВ.**

РСФСР-нин Дээди Соведининң Президиумунуң Секретары **И. ЗИМИН.**

Москва, 1955 чылдың январь 13.

Чолаачыларның чедиишкини

Союззаготтранстың авторотазының чолаачылары РСФСР-нин Дээди Соведининң болгаш чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга чедишкиниг ужуражыр дээш чаржып турарлар.

Чарышка авторотаның чолаачызы Михаил Шевченко мурнакчы болуп үнген. Ол январь айда ийи норманы күүсеткен. 7560 тонна-километрни ажылдап кылыр планныг тургаш, 16380 тонна-километрни ажылдаан. Дуржулгалыг чолаачы эрткен чылдың төнчүзүнден бээр 200 литр ажыг бензинни камнап алган. Сонгулдаларга алдар кылдыр март айның планын февраль 27-те чедир болдур күүседирин ол хүлээнген.

Коллективтиң хоочун чолаачызы Петр Букарин баа бедик көргүзүглерни чедип алган. Ол январь айда баа ийи норманы күүседип, 81 литр бензинни камнап алган. Ол ам март планын күүседиринче киришкен.

А. БАТАЛОВ.

Мурнакчы малчын

ТУРАН. (Телефон-биле). Ниитиниң малын өстүрери дээш демиселчи Ефим Шымбайбанович Баазанның ак-сеткилдиг күш-ажылы чүгле бодунун Ленин аттыг колхозунда эвес, Бии-Хем районда безин сураглыг. Кадарып өстүрери-биле дерт чылдарның мурнунда хүлээп алганы чурт хойлары амыы уеде барык шупту каракуль хураганнарны берип турар апарган.

Эрткен 1954 чылда төрүүнген 264 хураганнарын бүрүн доруктуруп алган. Бо чылын оон кададында 340 хой бар, а төрүүр хой 330 баш, чангыс-даа хураган ышкынмас дугайында алган хүлээлгезин аш Баазан ажыл-херек кырымга бүзүредип турар. Февраль 5-ке чедир 170 хой төрээн, ажаалда хайгаарад эки тургустунганындан хой сүткүр, хураганнар менди болгаш семис.

Эш Баазанның хары ам 62, назыны ургатза-даа оон күш-ажылга ынакшылдыг үлегери колхозчу малчыннарны улам сорук киирип турар. Малинковканың Тыт-тыг-Арыгда оон кыштаа өрыг-шевер, казаадары малга таарымчалыг, сиген болгаш өске-даа чемнер белеткетинген. Мал чемин болгаш одарны график өзугаар ажыглап турар.

Ефим Шымбайбанович Тарлаг көдээ Советтиң депутадынга кандидат кылдыр депшитирген.

Часкы тарылгага белеткел

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң эш Д. Хуурракайга удуртурган хову бригадазы часкы тарылгага организастыг белеткенин турар.

Бригада 7 андазынны, 16 илирни болгаш 31 хомутту септээн. Бригадада 16 терге, тараа урар 4 хааржак, 12 шанак белен бар. Огород шөлүнде 62 тонна өлекти, 4 тонна хүлду төккен. Огород шөлүнге өлек төгеринге эштер Шуруш-оол, Долчунмай, Ымалдай болгаш Сүктермаа олар мурнакчылар болуп ажылдап турарлар.

К. ДОРЖУКАЙ.

Соңгулда кампаниязынга комсомолчуларның киржилгези

РСФСР-нин Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтериниң сонгулдалар кампаниязының үеазинде Улуг-Хем районнуң комсомолчу аныяктары сонгукчулар ортузунга агитация ажылын чорударынга эки киржип турарлар.

Районда 62 комсомолчу агитаторлар бар. Ылаңгыя олар дагза болгаш хемде чурттап турар малчыннарга үргүлчү барып, агитация ажылын калбартып турарлар. Комсомолчулар Рогошкина, Добров, Анай-оол, Үйнук, Чорбаа болгаш өскелердээ эки ажылдыг үлегержи агитаторлар болуп илереп турарлар.

Чоокта чаа ВЛКСМ райкому Шагаан-Арыг хоорайның комсомолчуларының киржилгези-биле районнуң колхозтарынче агиткультпоходту организастаан. Эш О. Донгакка удурткан 9 кижи составтыг агиткультпоходтуң маршруду Мичурин—Калинин—Киров—Маленков аттыг колхозтарны таварлар 160 ажыг километр черни эрткен. Олар колхозтарга баргаш 5 удаа концерт көргүскен болгаш 5 кезек черге «делегей байдалының дугайында» лекция номчаанар. Агиткультпоходтуң киржикчилериниң көргүскен концерттин колхозчулар улуг сонуургал-биле көргеннер.

Ыраажылар Н. Лисина, М. Чувашева оларның «Ынак Бухарестиде» деп ыры болгаш колхозчу кожамыктарны ырлааны, баа Н. Симороковтун, Н. Скрепконуң күүсеткен танцылары онза солун болган. Ол ышкаш баянист Н. Евсеев тыва улустуң ырларын баян-биле ойнап күүседирге көрүкчүлер ону сценаже катап-катап чалап турганнар.

Походтуң киржикчилери агитпунктулар ажылынга дузалап, колхозтарның мал фермаларын барып көрүп, баа «Колхозчу» деп спорт ниитилелиниң ажылынга улуг дузаны чедиргеннер. Ынчангаш колхозтар баштаар черлери оларга өөрүп четиргенин илеретканнер.

Походтуң киржикчилери боттарының мурнунга салган комсомолчу сорулгазын эки күүсеткени дээш партия райкомунуң бюрозу оларга байыр чедирип мактаан.

Олар ам удаас Сталин аттыг болгаш «Партиянның XIX съездизи» колхозтарга, баа «УТКА 25 чылы» совхозче агиткультпоходту кылыры-биле белеткенип турарлар.

Д. ОЙДУП-ООЛ.

Соңгулдаларга чедишкинниг ужуражыр дээш

Өлүк дужаарының талазы-биле Тожуда «Совет Тыва» колхозтуң анчылары районнуң заготживсырье конторазы-биле чарсан керээзин ажыр күүседип турар.

Колхозчу анчыларның киирип турар хой түнүүт дизин болгаш өске-даа өлүүн санавайн, үнелиг ан болур чүгле кишти безин ап көөрге олчаның магаданчыны илереп келир. Хоочун анчы Эректод 35 киш керээлиг тургаш 46-ны дужаагаа, Дагбажык—35, Хайлан — 18 кишти киргеннер. Шак ындыг мергежилдиг тывынчыларга аныяк анчы кыс Акышпанны, комсомолчу Политиканы баа демдеглеп болур.

Анныыр сезонун чеп ажыглавышаан, РСФСР-нин Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сонгулдалар хүнү — февральдың 27-те тывыш талазы-биле белектиг ужуражыры дээш аннаашкынны улам кадбартып турар.

А. ШЮГДЮР-ООЛ.

Колхозтуң сүт-бараан фермазында

ИЙ. (Радио-биле). Тожу районда «Май бири» көдээ ажыл-агый артелиниң сүт-бараан фермазы колхозтуң төвүнден 20 километр ырак черге. Малчыннарның политбилинн бедидер, оларга чурттуң иштики амыдыралын база делегейде хүн бүрү болуушкуннарны билип алырынга таарымчаны хандырар сорулга-биле колхоз баштаар черн фермада радиоприемникти тургузуп берген. Малчыннарга тайылбыр ажылын доктаамал чорудуп турар тускай агитаторларны колхозта парторганизация база быжыглап тургускан. Политинформация, сонгулдаларга холбаштыр беседалар, солун номчулгалары, допчу илеткелдер организастатынып турар.

Фермада күш-ажылдың организастыы эки тургустунган. Малчын бүрүзү социалистиг чарышка алган хүлээлгезинин күүседеп, бодунуң участогунда ажылдың шевергини, төрээн колхозунуң улам байлакшылдыг болуру дээш ак-сеткилдиг илередип турар. Февральдың үшке чедир фермада 29 инектер төрээн, оон бызаалары семис, эки доругуп турар. Моон сонгаардаа төрүүнер бүгү бызаларны бүрүн өстүрүп алырын малчыннар хүлээнип турар.

Мал чемин шын чарыгдаарының талазы-биле график шынгыы барымдаалатынып турар. Ферма ажылдакчыларының белеткеп алганы сигенден ам-даа муң ажыг пуд бар. Силосту февраль 1-ден эгелеп ажыткан, чемгерилгени зоотехникти негелделер өзугаар организастап турар.

Школага одаар ыяш белеткели

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң эш Эртине-Очурга удуртурган 30 кижи составтыг комсомолчу-аныяктар бригадазы Шекпээр 7 чыл школазының 1955—56 өөредилге чылында одаар ыяжын белеткеп эгелээн. Бригада каш хонук иштинде 300 кубометр ыяшты хап тургускан. Шойбек-Көк, Кыланмаа, Борбаанай олар хүн нормазын ажыр күүседип турарлар.

М. КҮДЕРЕК.

ӨҮГҮ-ӘВИЛЕЛДИҢ КӨДӘӘ АЖЫЛ-АГЫЙ ДЕЛГЕЛГЕЗИНИҢ КИРЖИКЧИЛЕРИНИҢ ДУРЖУЛГАЗЫ

„Коммунизмниң херели“ колхозтуң хаван ажылының фермазы

Ярославль областың «Коммунизмниң херели» колхозта хаван ажылының фермазында брейтовский уксааның хаваннарын сайыраңгайдыр талазы-биле үрелел ажылын чәәрби чыл иштинде чорудуп турар. Бодунуң өөр хаваннарын четчелеп алырынга, а ол ышкаш өске-даа колхозтарга садарынга четчир санныг хаваннарны чыл бүрүде өстүрүп доруктуруп ап турар. «Коммунизмниң херели» артельдиң бүгү орулгаларының чартык кезии хаван ажылындан алдынын турар. Кыс хаван бүрүзүнден чылда алыр орулга 5—7 муң рубль болуп турар. Ферманың ажылының характерлиг онза чүүлү болза, оон бүдүрүлге көргүзүглериниң доктаамал туруштуг болуп турарында болур. Элээн каш чылдарның дургузунда ферма төрүүр кол хаваннардан ортумаа-биле 1,8—2 ооллаашкыннарны ап, төрүүр хаван бүрүзүнден чылда 18—20 хаван оолларын өстүрүп доруктуруп турар. Чыл бүрүде чаш төлдүң 93-тен 98 чедир хуузун камгалап ап турар.

Ферманың коллективи ындыг бедик көргүзүглерни канчап чедип ап турарыл? Бо айтырыг Бүгү-әвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораан хөй-хөй экскурсантыларга тургустунуп келген.

Хамыктың мурнунда үрелел ажылын чугаалаайн. Үрелел ажылы 1933 чылда эгелээн. Ол үеден эгелээш колхозчулар Күрүненің Бретовскиде үрелиг мал өстүрер черинің тускай эртемниглери-биле ход-холунган туттунчуп алгаш ажылдап турар. 1933—1935 чылдарда ферманың өөр хаваннарынга 70 ажыг төрүүр хайнак хаваннар турган. Бо болза, эвээш продуктулуг өөр хаваннар болуп турган. Эң дээре хаваннарны шилип алганының түннелинде «Лира», «Мечта», «Зарница» болгаш өске-даа кыс хаваннарның бедик продуктулуг бөлүктери тургустунган. Эң дээре кыс хаваннарның бөлүктерин тургузарының болгаш өске-даа бедик продуктулуг хаваннардан чаңгыс аай бүдүштүг бүдүрүкчү хаваннарны шилип алган.

Үргүлчүнүң үрелел ажылы үлегерлиг болгаш тодаргай үчётту негеп турары

★ ★

РСФСР-нин алдарлыг зоотехниги, Сталинчы шаңналдың лауреады Г. Махонинаның мурнакчы ферма дугайында чугаазы.

★ ★

билдингир. Шынында бо херек фермада тергиин эки тургустунган. Ында эдержилгенің журналын, төрүүнген чаш төлдүң дептерин болгаш төрүүр хаваннарның завод дептерин чорудуп турар. Хаваннарның төрел бөлүктериниң укталыышкынын алдычеди салгалга чедирген. Хаван - оолларын дугаарлап турар болгаш төрүүнген соонда 20, 30, 60 хонганда, а оон соонда ай бүрүзүнде деңзилеп турар. Үрелел ажылынга херектиг хаваннарның шилилгезин төрүүнген чаш төлүүн хөгжүлдезин база илериниң продуктулуун барымдаалап чорудуп турар. Үрелел ажылынга эң дээре шилиндек сайыраңгай хаванның эр оолларын болгаш экстерьер талазы-биле алырга таарымчалыг, быжыг, шыырак, эминиң дошпузу 12-ден эвээш эвес болгаш өй-тавында сайыраңгай кыс оолларын артырып ап турар.

Хаванның продуктулуун бедидериниң, бар турар уксааларны сайыраңгайжыдарының болгаш чаа уксааларны тургузарының үндезини болза, хаваннарның чемгерилгезин болгаш ажаалгазын тазрыштырары болур. Бо негелдени «Коммунизмниң херели» колхозта хаван ажаакчылары эки шингээдип алганнар. Оон ужурунда бүгү-ле улуг биче хаваннарның доктаамал экижии турары хаваннарның шынарлыг чемгерилгези оларның продуктулуун бедилерин чедип алыр арганы хаван ажаакчыларынга берген.

Ярославль областа хаваннарны чемгериниң онза чүүлү чүдел дизе, ында чем рационунга улуг черни картофельдің болгаш бөдүүн чемнерниң (сиген, лён болгаш клевер микиназы) эзлеп турары болур. «Коммунизмниң херели» колхозтуң фермазында база ол ышкаш үрелиг мал өстүрер черлериниң өске-даа фермаларында чемгерилгенин чартык концентраттыг хевирин боттандырып турар. Бөдүүн болгаш шыктыг чемнерниң концентраттыг чемнерге ниити шиңгээдиин бирии бирээге деңнештир ап турар, тодаргайлаарга, рационнуң шиңгээдиниң талазы-биле алырга чартык кезии концентраттарга, а оон артыкан кезии бөдүүн болгаш шыктыг чемнерге онаажып турар. Чемгерилгениң ындыг хевири болгаш хаваннарның шимчээшкинин кызыгаарлааны (турум азыралга 7 ай турар) хаваннарның чаглыг кылдыр өзүп доругарынга дузалап турар. Ындыг-даа болза семиририн чорук кыс хаваннарның таарымчалыг өзүп төрүүрүнүн аргалыын болгаш сүткүр болурун үрээринге чедирип болур. Боос болгаш оолларын эмзирер хаваннарны тускай чемгерип тургаш, ындыг таарымчалыг эвес болуушкуннарны баш улур сагындырып турар бис. Чижээ, өзүп доругуп турар болгаш дириг деңзизи 150—160 килограмм боос хаванга концентрат чемнерни 3, картофельди 4, силосту болгаш корнеплодтарны 2, микиананы 1, сигенни 1 килограммны берип турар; немежилге өзүдлези чедишпээн болгаш деңзизи 220 килограмм чедип турар боос хаванга картофельди 1, силосту болгаш корнеплодтарны 1, сигенни 0,5 килограммны немей берип турар. Өзүлдези чедишкен 260-дан 280 килограмм чедир дириг деңзилиг боос хаваннарга концентрат чемнерни чартык килограмм болгаш микиананы база чартык килограмм чедир эвээжедир. Ынчаарга ооллардың эмзирип турар бүгү-ле хаваннарга эдээн бедиткен рационну: концентраттарны 4, картофельди 5—6, силосту болгаш корнеплодтарны 2, микиананы 10, сигенни 1,5 килограммны берип турар, тодаргайлаарга, боос хаваннарга бодаарга чемнин бир килограмм сулага деңнежири 2—2,5 килограмм болгаш белоктуң шиңгээдилгези 200—300 грамм көвүдеп турар.

Чемгерилгениң шак ындыг чуруму болза, үр үениң иштинде оожум семиририн сагындырып, оон-биле кады хаванның чагны дүрген чыып, сиирип алыр аргалыын камгалап турар. Ооллардың эмзирип турар үеазинде кыс хаваннар арып, деңзизин 60—70 килограммны чидирип турар, а оон соонда эдээн чедиг боос чоруурунуң үеазинде ону катап дүрген тургузуп ап турар. Ферманың хаван ажаакчылары болгаш Брейтовскиниң үрелиг мал өстүрер черинің тускай эртемниглери боттарының хөй чылда дуржулгазын өөренип, анаа үндезилээш боос болгаш оолларын эмзирип турар хаваннарны чемгерерин оларның физиологтуг байдалының янзыбүрү үелеринде шыңгыы шураашкыннар чокка чорудар ужурлуг деп санап турар.

Бүгү чемнерни баш бурунгаар белеткеп алгаш, ам хаваннарны чемгерип турар. Тарааны чуура соктаар, а концентраттар холумактарын хайындырар ийикпе азы дузаар. Картофельди болгаш корнеплодтарны чуп, хайындырып турар. Микиананы болгаш доорап каан сигенни чымчадыр хайындырып, оларны ыяш досказарга салгаш, олче 50—60 градус температуралыг изиг сугну кудуп каар. Досказарның аскын 3—4 шак иштинде дутлагыг тургузар, а оон соонда микиананы болгаш дооратынган өске-даа чемнерниң холумактары-биле кады хаванга каап бээр.

Хаваннарны шыңгыы доктаатынган шакта чемгерип турар. Ол чорук хаваннарның таарымчалыг чем хайылдырышкынынга дузалап, оларда ажылдатынган тускай чанчылдарны үревейн турар. Коданны селиир чаш төлду болгаш оолларын эмзирер хаваннарны хүнде 4 катап, а оон өске улуг назылыг бүгү хаваннарны 3 катап чемгерер.

Кыс хаваннарның чемгерилгезин тускай оран-бажыңнарга, бүдүрүкчүлерни станоктарга чорудуп турар. Ол чорук станоктарны арыг-шевер тургузарынга, хаван кажаалларының иштин хей черге шыктадырар чорукту чайладырынга дузалап турар.

Эрте частан эгелээш хаваннарны одаргже үндүрүп турар. Хаван кажааларының чоогунда одарларны хаваннарга тускайлап берип турар. Сигенни кезип, ону үүрмектелдир доозаш, өске чемнер-биле холуп алгаш хаваннарны чемгерип турар. Чайгы үеде концентраттарны бээрин 20—30 хуу, а картофельди—40—50 хуу кызырар. Сигеннин үнүжү кончуг эки турар үеазинде картофельди рациондан шуут казып үндүрүп турар.

Ярославль областың байдалдарында хаван ооллаашкынын чорударынга эң-не таарымчалыг айлар болза: чазын — март, апрель, а күзүн—октябрь, ноябрь айлар болуп турар. Чылдың дургузунда «Коммунизмниң херели» колхоз хаваннарының ийи ооллаашкыннарын ап турар. Хаван ажаакчылары болза, төрүүр хаваннарның оолларын октябрь—декабрьде иезин эмеринден чарып, эдээн чылда баштайгы ооллаашкыннарга белеткел кылдыр бүгү өөр кыс хаваннарны дөртү квартала эдержилгеге киирип тирар. 2 ай назыга чедир иелери-биле кады турар хөй санныг үрелиг хаван оолларын өстүрүп доруктуруп турары-биле холбаштыр кыс хаваннарның үшкү ооллаашкынын планнавайн турар бис. Чылда ийи ооллаашкыннарны алыры экономика талазы-биле ажык дузалыг болуп турар.

Хаван ажаакчылары улуг кичээнгейин боос хаваннарже угландырып турар. Ыыт-шимчээнни болгаш харын оон турукк кыс хаваннарны катар-согар чоруктарны болдурбайн турар. Хаваннарның чемгерилгезинің чурумун шыңгыы сагып, оларны арыг агаарга хүн бүрүде агаарладып турар. Ооллаарынга чедир үшдөрт неделя бурунгаар хаваннарны тускай өрээлдерге тургузар болгаш ол өрээлдерге хаван оолларын доруктуруп турар. Ооллаарынга чедир неделя артканда хаванга бээр чемниң рационун кызырар болгаш ону сөөлгү хүннерде норманың чартынынга азы үштүн бир кезинге чедир кызырар. Хаваннарның ооллаарынга чедир ийиүш хонук бурунгаар хаван ооллаар өрээлдерни креолин эзилдиглиг изиг сугбиле чуур болгаш кургадыр чодар. Төрүүр хаванны кыжын щётка-биле арыглап аштаар болгаш чайгы уеде чуур.

«Коммунизмниң херели» колхозтуң хаван ажаакчылары А. Круглякова, А. Семенова, М. Головкина, Р. Румянцева болгаш өскелер-даа боттарының ажыл херээниң өзулуг мастерлери болуп турарлар. Оларның үнелиг дуржулгазы хөй-хөй кижилерниң әдилели болган турар ужуруг.

Оон ужур-утказы чүдел?

Чаа төрүүнген хаван оглун хаван ажаакчызы хүлээп ап турар. Хаван ажаакчызы хаваннарны азыраан ажаан турар үеазинде чүгле бодунуң тускай чанчыкан аргаларын болгаш онзагай чүүлдерин өзугаар чорудуп турар. Баштайгы хүннерден эгелээш хаван ажаакчызы хаван оолларын эмигни эмеринге чанчыктырып, оларның иелерин чемгерер бүрүзүнде кичээнгейлиг-биле хайгаарап турар. Төрүүнгеминден бээр бешки хүнүнден эгелээш хаван оолларынга минералдыг немелде чемгерилгени: чугайны, сөөк хүлүн, кызыл дой-довуракты, ыяш хөмүрүн бээр. 8—10 хүнден эгелээш оларны инектің чаа сагган сүдүн ижиртиринге чанчыктырып өөредир, а 14—15 хүннерден эгелээш сула-биле кылган киселди бээр. Үш неделя назылыындан эгелээш хаван оолларынга сула, арбай болгаш холушкак чемнерден кылган хову киселди болгаш кашаны бээр. Оон соонда арыглап аштааш хайындырган картофельди, чаш витаминниг сигенни болгаш дзрбелээн сүттү рационга киирер. Хаван оолларын хүнде 4—5 катап чемгерер. Хаван оолларын чемге чанчыктырып өөредириниң эң биче нормадан—50 граммадан эгелээр, а оон соонда беш хонук, он хонук бүрүзүнде-ле ол санны 50—100 грамм чедир көвүдедир. Хаван оолларын иезинин эмининден чарарын колдуунда ийи ай назылыындан эгелеп чорудуп турар.

Хаван ажылының фермазы—хаван оолларын хөйү-биле өстүрүп доруктурар талазы-биле чүгле районга эвес, хадын бүгү чуртта сураглыг болуп турар. Ону көргүзүп турар саннар бо-дур: ферма 14 чылдың дургузунда мал чиг-эди белеткээр конторага брейтовский уксааның үрелиг хаваннарын 5400 баштыг дужаган. Ферманың ажылдакчыларының коллективи 1954 чылда күрүнеге муң баш үрелиг хаван оолларын дужаар деп сорулганы боттарының мурнунга салган. Коллектив боттарының ол хүлээлгезин алдарлыбиле күүседип турар.

Депутаттарга бистиң кандидаттарывыс

Улустуң төлептиг кызы

Марья Григорьевна Манаенкованың студент чылдары әртке-ле чүгле дөрт чыл болган. Ол Тамбов областың Мичурин хоорайга, башкы институдун доозун, башкы болурунуң хүндүлүг профессиязын чедип алган төрөөн облазының хоочун, сайзырангай хоорайларынга, суурларынга ажылдап болурунуң аргалары бар турда-ла ыяавыла ыраккы Тывага барып ажылдаарын күзелдии-биле шилип алган.

Ынчангаш оон күш-ажылчы амыдыралы Улут-Хем районнуң Арыскан чеди чыл школазының физика-математика башкызындан эгелээн.

—Баштайгы кичээлдерни бодап келиримге өөреникчилерниң өөрүшкүлүг шоваа карактары чаа келген башкызы менче үзүктел чокка дозурнайнын турганы сагындырар. Ынчан меңээ очулдурукчу үргүлчү хереглетинин турган. Оларның-биле мен канчап-даа чугаалажып шыдаавас... Кандыг бергелерге таварышпаан дээр ону—деп, Марья Григорьевна сактып чугаалап турар.

Шынап-ла дүүн чаа институттуң столунуң артындан туруп келген кыска эвээш эвес бергелер турганы черле билдингир. Ынчалза-даа аныяк башкы бергелерге ундаравайн оларны ажып тиилээрин дорт шиитпирлээн.

Оон ол, хөй чыл иштинде ажылдап келген дуржулгалыг башкыларның аргасүмезин ажыглап эгелээн. Өөредилгениң баштайгы чылында аваа минута, шак бүрүзү-ле үнелиг турган. Чамдыкта чем кылыр чай белин тывылбас апаар: өөреникчилер ортузунга класстан дашкаар кижизидилге ажылы чоруудар, оларның ада-иелери-биле барып беседалажыр, оон кежээден эгелээн дүнекинин 2—3 шакка чедир өөреникчилерниң кыдыраштарын хынаар, әртен келир кичээлдерге белеткенир.

Мынчалар кызымаккай шулургу ажылдап келген соонда бергелер аваа коргунчуг эвес болуп, өөреникчилер-биле канчаар ажылдаарының арга дуржулгазын биле берген. Ынчалза-даа ийиги удлуңуун түннелинде оон башкылап турар әртемнеринге дыка хөй өөреникчилер багай демдектерлиг болгулаан. Үшкү удлунга чедир багай өөредилгелиглер-биле немелле кичээлдерни чорудуп, база-ла ынчаар ажылдап келгениниң түннелинде үшкү удлунда багай демдектерниң саны бир, ийи удлуңнарга бодаарга дыка эвээжээн.

Чижээ, бешки классчы Сат Шура ийги удлунга чедир математикага тергиин багай өөренип келген. Шураның багай өөренип турарының чылдагааны чогум чүдел дээрзин билип алыры-биле башкы оон ада-иезиниң бажыңына очулдурукчу башкы-биле кады чеде бергеш оон чурттап турар амыдыралы-биле танышып көрген.

— Шураның математикага чүге багай өөренип турарының чылдагааны билип алган мен, ону менден чажырган-даа хөрөөн чок. Ол дээрге чүгле сениң хамааржып турар. А сеңде кончуг эки өөренип болурунуң аргазы бар-дыр— деп, Марья Григорьевна аваа чугаалаан.

Шынгыы чугаалажышкынның сөөлүнде Шураның математика әртемин чугулалап көрбейн турганы ам-на илерээн. Кажан математика кичээлинге башкы чүве тайылбырлап турда, Шура олче көңүс сагыш салбас, өске кандыг бир түүлдер дугайын бодап турганы илерээн.

Марья Григорьевна математиканың ажыдыралга шак, минута, базым бүрүзүнде херектиин, ылаңгыя хөй каът чараш бажыннарны, күчүлүг техникаларны чүгле-математиктиг саналашкынның дузазын өзугаар кылырын Шурага тайылбырлап берген.

Оон соонда ол математикага улуг сонуургалдыг болу берген. Журналда Шураның адының дужунда «4», «5» демдектер тыптып келген. Сат Шура ам харын чедиги класстың кончуг эки өөреникчилериниң бирөзи апарган болгаш математика әртемниг кижилер конструкторлар, архитекторлар болуп турар деп чүвени эки билир.

Ол ышкаш оон клазында Балы-суур кичээл шагы үзер, тенектенир өөреникчи турган. Балы-суурнуң чурум чок чоруун бир удаада класс хуралынга чугаалашкан. Дүүн чаа-ла хуралга «моон сонгаар чурум үревес мен» деп ааззашкын кылган Балы-суур база-ла бирөзни үүлгеди берген. «Ам черле оон ачазын школаже чалавас болза хөржок-тур» деп чүвени ол билген. Балы-суурнуң ачазын школага келдирип алгаш, Марья Григорьевна тускай чугаалажышкынны кылгаанының соонда ол ам өзулуг эки өөреникчи апарган.

Ийи чыл болганда Марья Григорьевна бодунуң ажылынга мергежилдиг аныяк башкы болу берген. Ол ам дөрт чыл дургузунда тыва дылды эки билир кылдыр өөренип апкан. Өөреникчилериниң хармылаан айтырыгларын очулдурукчунуң дузазы чокка билип аптар апарган. Аныяк башкының башкылап турар әртемнеринге өөреникчилер чыл-бүрү эки түннелдиг бижыг билигни көргүзүп турарлар. Марья Григорьевна ам 5 «а», 5 «б» класстарның удуртукчу башкызы. Оон өөреникчилери чартык чылдың өөредилгелиниң түннелинде 79 кижинин иштинден чүгле 6 кижи багай өөредилгелиг болган.

—Бо чылын мээн клазым өөреникчилери дараазының клазынче шупту эки түннелдиг шилчилири чигаанныг чок—деп, аныяк башкы бүзүрел-биле чугаалап турар.

Марья Григорьевна кичээл сөөлүнде интернатта бо-ла чеде берген, кандыг бир солун беседа ийикпе, номчулга чоруткан, а өөреникчилери ынак башкызын дээскиндир хүрээлеткен, оон чугаазын улуг кичээнгей-биле дыңнаан турарлар. Аныяк башкы школаның башкыларының аразында идепкейлиг хөй-ниитичилериниң бирөзи. 1952—53 өөредилге чылында школаның профэвилел комитединиң кежигүнүнге болгаш башкыларның комсомол эге организациязының секретарынга ажылдап келген. 1954—55 өөредилге чылында школаның профэвилел комитединиң даргазында ажылдап турар.

Аныяк башкы колхозчуларның улуг хүндүткелиг бодунга чаалап алган. Ол, ада-иелер-биле үргүлчү тулуш харылзаалыг. Суурнуң колхозчуларында ону билбес кижи чок. Ону даады-ла «Марья Григорьевна» деп улуг хүндүткел-биле адаарлар. Марья Григорьевна колхозта эң идепкейлиг агитаторларының бирөзи. Ол, колхозчуларның бажыңнарынга барып, беседаларны үргүлчү кылып, бүгү делегей байдалының дугайында болгаш колхозка ак-сеткилдиг ажылдаарының ажык-дузазын тайылбырлап турар.

Төлептиг аныяк башкы Марья Григорьевна Манаенкованы Арыскан суурнуң чурттакчылары чоннуң идегелин хандырып шыдаар деп чүвеге бүзүрөөш, ону көдээ Советтиң депутадынга кандидат кылдыр дедиидип үүдүргеннер.

К. ТАДАР-ООЛ.

Мурнакчыларның дуржулгазын нептередир

Капитал септелге чокка 200.714 километр

Мен 1949 чылдың төнчүзүнде ГАЗ-51 деп чүк сөөртүр чаа автомашинаны хүлээп алгаш, оон-биле үүс муң километрни капитал септелге чокка әртер деп хүлээлгени социалистиг чарышка алган мен. Ол ышкаш хүлээгени бистиң коллективтиң өске-даа чолаачылары алган турган.

Хүлээлгени ажыл херек кырынга боттандырары амыр эвес турган. Ынчалзадаа салган сорулганы чедишкиннинг күүсеринче угланган чүткүлүг күш-ажылым халас барбаан. 100 муң километрни капитал септелге чокка әртер дээн сорулгамны 1952 чылда 138 муң километр кылдыр күүсеткен мен.

Ол чедишкиннимге үндезилээш, ол-ла машинам-биле 200 муң километрни капитал септелге чок әртер деп чаа, бедик хүлээлгени алган мен. Ол сорулгамны 1955 чылдың февраль 5-те ажыр күүсетим. Ынчангаш ГАЗ-51 деп автомашинам-биле 1949—1955 чылдарның дургузунда 200 муң 714 километрни капитал септелге чокка әртим.

Мээн бо чедишкиннеримнің үндезини чүдел, ону кандыг янзы арга-биле чедип алган мен—бо дугайын каш сес-биле тайылбырлап көрейн. Мээн болгаш база өске-даа чолаачыларның үүс, ийи үүс муң километрни септелге чокка әрткени—хамыктың мурнунда автомашинаны камныг әдилээнинде, ону ажыглаарының техниктиг чурумнарын шын сагаанында болгур. Кол-ла үүве ында деп үүвени бодумнуң дуржулгамдан көрген мен.

Машинаны кажан, кайы-даа үеде база эки-даа орукка чораш, хөлүн әртир дүрген маннадын болбас. Мен машинаны шакта 40—45 километрден әртир дүргедтпейн турар мен. Машина-биле хөлүн әртир дүрген маннадырга оон бүгү шимчээр кезектериниң дүрбүүшкүнү улгадыр, масло өртениичел болур, чугуйларның эленди, үрээринге идиг болур. Чижээ, мен бодумнуң машинамның моторунуң прокладкаларын завоотан үнүрген хевээр мынчага чедир солуваан мен.

Кая-даа чораш машинаның кезектерин хынаш, оон эриллериниң кошкак, дыңзыын харагалзаар херек. Кандыг бир үрелиишкин азы четпес үүл бар апарза ону соңгаарлатпайн, доп-дораан эдери эргежок чугула. Машинаның кандыг бир септелгелин (улуг-даа, биче-даа) кылгада мен оон септелгезиниң кылдыганын ыяк хынап көргеш, ам хүлээп ап турар мен. Ол чорук септелгеден чаа үнген машинаның үүвээ чораш үрели бөөриндеп чайлаарының быжыг магадылалы болур.

Автомашинаның резин дугуйларын чеп ажыглаары ону әдилээриниң хуусаазын үзүдүр. Дугуйларны үениң байдалындан (изиг, сооктан) хамаарыштыр шын үрдүрүп алыры база дыка чугула ужур-дузалыг. Бо бүгү чурумну сагаанының түннелинде мен 15 эш чаа резин дугуйларны камнап алган мен.

Машинаны камныг әдилээним, оон септелгелериниң аразын узатканым күрүнеге 51 муң 510 рубльдин камналгазын бөөрин меңээ хандырган. Үүтле 1954 чылда белин 450 литр бензинни камнап алган мен. Бо чылдың январь планын 177 хуу күүсеткен мен. Мен ам 1955 чылдың ноябрь айның санында ажылдап эгелээн мен.

Бодумнуң әдилеп турар машинамга камныг болганы дээш күрүне меңээ 8 муң 690 рубльдин акша шаңналын берген болгаш оон ангыда АТК баштаар чери 1500 рубль биле база шаңнаан.

Төрөөн Коммунистиг партиямның болгаш Совет чазаамның совет кижи дугайында бо улуг сагыш салыышкынын бодумнуң могар чок күш-ажылым-биле харылаан турор мен. Мен ам 325 муң километрни чаа алыр машинам-биле капитал септелге чокка әртерин хүлээнген мен. Ол—ажыл херек кырынга күүсетинер.

П. КОВАЛЁВ,
облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының ийи үүс муңчу чолаачызы.

Ийи үүс муңчу чолаачының дугайында митинг

Февраль 7-де, ажыл шагының соонда, облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының чолаачылары болгаш инженер-техниктиг бүгү ажылдакчылары «Ийи үүс муңчу чолаачы Петр Семёнович Ковалёвка байыр»— деп сөстерни улуг үүктер-биле тода кылдыр парлап каан чидиг кызыл шестү хааржаанда хере хап каан ГАЗ—51 деп машинаның чанында чыглып келгеннер. Митингиге хоорайның партия, совет органнарының, парлалга ажылдакчыларының болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери база четкилеп келген турган.

1949 чыдан 1955 чылдың февральдың эгезинге чедир 200 муң 714 километрни капитал септелге чокка маннап әрткен ол кайгамчык машинаны кижи бүрүзү улуг сонуургал-биле магадап көрүп турган.

—Хаа! Бичии-даа шыйбак безин чок орта үүве бе?—деп бир кижиниң кайгаан үнү дыңналган.

—Дозузу безин дүшпээн!—деп база бир кижи чугаалаан.

Чолаачы комбинзоннуг —күдер кара, чоон әр турган, өөрүнче көргеш, баштактанган:—Петр Семёновичниң машиназы болу ышкаш кезээде мындыг арыг чоруур—дээш үжен хар иштинде назылыг, чолаачы-даа хептиг болза силиг әрже айыткан. Петр Ковалёв хүлүмзүрээш, чаа чүлүтүнүп каапкан чаактарын сыйбагылаан.

ГАЗ—51-деп автомашина-биле капитал септелге чокка 200 муң 714 километрни әрткен чолаачы Петр Ковалёвка ёлулал боллурган коллективтиң митингизин Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының начальниги эш Бардюгов ажыткан.

Коллективте партия организациязының секретары эш Шутов ийи үүс муңчу чолаачы Петр Ковалёвтуң ажыл-чорудулгазын допчулап чугаалаан. Оон дараазында Петр Ковалёвтуң сөс алгаш чугаалааны болза:

—Кайгамчыктыг совет техниканы эң камныг әдилээним ону бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар арганы меңээ болгаш өскедаа эштерге берген. Машина-биле капитал септелге чокка хөй муң километрни әрттеринде кандыг-даа чажыт үүве чок. Аңаа камныг болуру, ону әдилээринин техниктиг чурумнарын шыңгыы сагыры—капитал болгаш иштики септелгелериниң аразын узадырының кол үндезини болур. Автомашина чолаачы бүрүзүнден аваа ынак болурун негээр. Бо негелдени күүседирге—ол чолаачыга кайгамчык түннелдерни бөөр.

Ол бодунуң чедишкининиң болгаш дуржулгазының допчу тайылбырын дооскаш, ам чаа алыр машиназы-биле 325 муң километрни капитал септелге чокка әртер деп чаа, бедик хүлээлгени социалистиг чарышка алгаш, оон үлегерин әдереринче коллективтиң чолаачыларын кыйгырган.

Чолаачы-чаартыкчының ол кыйгырыын коллективтиң чолаачылары ишинбиле деткээннер. ЗИС—150 деп автомашина-биле капитал септелге чокка 150 муң километрни әрткен дуржулгалыг чолаачы эш Монастырщининиң чугаалааны болза:

—Мен Петр Семёнович Ковалёвтун кыйгырыын өске эш-өөрлер-биле бир демей ишин-биле деткип тур мен. Эш Ковалёвтуң чедишкини —ол бистиң шупутвустуң чедишкинивис болур. Ол чедишкинин быжыглаары бистиң кижи бүрүзүнүң чугула хүлээлгези болур. Ынчангаш мен бодумнуң ажылдап турар машинам-биле капитал септелге чокка 200 муң километрни әрттерин хүлээнип тур мен.

Дуржулгалыг чолаачылар эштер Ковалёв болгаш Монастырщининиң кыйгырыын капитал септелге чокка 150 муң километрни әрткен хоочун чолаачы эш Подольский деткивишаан, ол 200 муң километрни әрттерин хүлээнген. Бо ышкаш бедик хүлээлгени коллективтиң үүс муңчу чолаачылары эштер Жарков, Кузин олар ап, 150 муң километрни капитал септелге чокка әрттерин хүлээнгеннер.

Мурнакчы чолаачыларның әгелекчи саналдарын автотранспорт конторазының септекчилери база бир үн-биле деткээннер. Хоочун моторист эш Кузнецовтуң сес алгаш чугаалааны болза:

—Бистиң чолаачыларывыстың ажылы, оларның чедишкини, септекчилеринин ажылындан дыка хамаржыр. Автомашиналарның үүвээ чораш үрели бөөрин магадылаар талазы-биле биске улуг харыысалга онаажын турар. Автомашиналарны график өзугаар доктааткан хуусаларында бедик шынарлыг септээр дээш бүгү күштү салыр ужурлуг бис. Бистиң коллективтиң септекчилери мотор септээринин талазы-биле беш чылдың оваалгазын январь 1-де хуусаа бетинде күүседип шыдаан. Ол болза бистерниң, септекчилеринин, Төрөөн чуртувуска күш-ажылчы белээвис болур. Чедишкинге менээргенмези күш-ажылчы кижи бүрүзүнүң төлептиг шынары болур ужурлуг. Ынчангаш бис бо чылдың бүдүрүлге планын бүдүн чартык катап күүседир дээш чаа күш-биле ажылдаар ужурлуг бис .

Совет техниканы эң камныг әдилеп база ону бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаап күрүнеге 51 муң ажыг рубльдин камналгазын берген дээш чолаачы Петр Семёнович Ковалёвка АТК-ның начальниги эш Бардюгов администрация черинин шаңналы 1500 рубльди болгаш камналга дээш санап бергени 8 муң 690 рубльди база катай тывыскан.

Эш Ковалёв шаңналды хүлээп алгаш, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың күш-ажылчы кижи дугайында улуг үнелээшкининге болгаш сагыш салыышкынынга бодунуң улуг өөрүп четириишкинин илергейлевишаан, социалистиг чарышка алган хүлээлгезин төлептиг күүседирин таңыраглаан.

Т. ОЮН

1955 чылдың тудуг планын хуусаа бетинде күүседир

(Редакцияга чагааларның допчулалы)

РСФСР-нин Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге сонгулдалар хүнүнге чедишкиннинг ужуражыр дээш областың колхозтары тудуг ыяжының белеткелин чорудуп турар дугайында бижикчилериниң чагаалары редакцияга кээп турар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде тудуг бригадазы (бригадири эш Мажаа) бо чылгы тудугга 2200 кубометр ыяш белеткээр планныг турган ам 2500 кубометрни кескен. оон 365 кубометрин колхоз суурунда чедирген болгаш 395 кубометр ыяшты орук агында үндүрген. Суурже тудуг материалының сөөртүлгезин үргүлчүлеп турар.

Тудуг бригадазында 60 кижи 6 бөлүк болуп үстүп алган, бөлүктер аразында социалистиг чарыштыг. Бригадада эштер Деспилдей, Соскур-оол, Комбуй-оол болгаш Севилбаа олар ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседип турарлар.

Тудугжулар 72 колхозчуларны бо чылын бажыннандырар сорулганы салгаш, февраль 27-ниң бетинде тудуг материалының белеткелин дооспушаан, 10 чурттакка бажыннарын ажыглалга киирер дээш социалистиг чарыш-биле ажылдап турарлар—деп эш **М. Чүлдүм** бижээн.

Барыын-Хемчик райондан эш **К. Боранайның** бижин турары болза, «Ленин оруу» колхозта тудуг материалы белеткээр бригада 930 кубометр ыяшты кескеш, 500 кубометрни орук агында үндүрген. Бригадада кезикчилер Серен-Чимит, Бүүзен, Серёт олар хүнде ажыл нормазын 125—150 хуу чедир күүседип турарлар.

Колхозта партия организациязының агитаторлары эштер Тойбу, Соламатов олар солун беседаларны, номчулгаларны тудуг материалы белеткеп турар колхозчуларның ортузунга үргүлчү чорудуп турарлар. Тудуг материалының белеткели бедик кедүрүүшкүнүнүг үргүлчүлевишаан.

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинин эш Мурзуто-олга удуртурган 18 кижи составтыг тудуг материалы белеткээр бригада бүрүн херекселдерлиг 10 аттыг тайгаже үнүпкен. Бригада 500 кубометр ыяш белеткээр.

Ол-ла районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде тудуг материалының белеткели хайнышкынныг чоруп турар.

Тудуг бригадазы бо чылын 1800 кубометр ыяш белеткээр планныг турган, ам 1368 кубометрни кескен болгаш 700 кубометрни колхоз суурунда сөөртүп чедирген. Кезикчилерден эштер Хураган-оол, Дартан-оол, Киров болгаш сөөртүкчү Доржу-Лама олар хүнде ажыл нормазын 130—150 хуу күүседип, мурнакчылар болуп турарлар—деп эштер **Х. Кенден, С. Сотнам** олар бижээн.

Өвүр райондан эш **Д. Монгуштуң** бижин турары болза, «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинде тудуг бригадазы бо чылын 6000 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планынлан ам белеткээни 2500 кубометр, суурда дүжүргени 1225 кубометр. Бригада ам арткан ыяшты хуусаа бетинде доозар дээш бедиткен хүлээлгени алган ажылдап турар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинде эш Санчижан бригадирлээн тудуг бригадазы тудуг материалының белеткелин эки чорудуп турар.

Бригада 2500 чудуктарны кескеш, 200 чудуктарны чер агында кинрген болгаш тудугнуң нарын херекселин кылырынга хереглээр 200 курраг чудуктарны белеткээн. Кезикчилерден Сенди, Дембирель, Дажы-Доржу болгаш сөөртүкчүлер Белек-оол, Чигжит олар хүн-бүрүнүң ажыл нормазын ажыр күүседип турарлар.

Бригадада агитаторлар Санчижап, Семис-оол, Сайын-Белек олар тудугжуларга номчулгаларны, беседаларны доктаамал чорудуп турарлар, деп эш **К. Бора-Кеже** бижээн.

Улуг-Хем райондан эш **С. Дадар-оолдуң** бижин турары болза, Мичурин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин тудуг бригадазы тайгада белеткээн тудуг материалын колхоз суурунче сөөртүп эгелээннер. Баштайгы үүүшкүнде 50 кубометр ыяшты суурда дүжүргеи болгаш тудуг материалының сөөртүлгези үргүлчүлеп турар.

Тес-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин тудуг бригадазының дилигжилери әрткен чылдың ноябрь айда-ла тайгада ажылдап эгелээннер. Олар айда 2700 метр манза дилер планныг турган, 3600 метр чедир дилип, ай планын доктаамал ажыр күүседип турарлар.

Дилигжилерден Давый-оол, Чалбаа, Артына болгаш Хүлер-оол олар хүнде 90 метр манза планныг турган 120 метр чедир дилип турарлар—деп эш **С. Кеүш** бижээн.

Колхозта зоотехниктиг өөредилге эки чоруп турар

Таңды районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде зоотехниктиг өөредилге организастыг әртип турар. Арыг-Бажының болгаш Каскалдың сүт-бораан фермаларында 32 колхозчулар өөренип турар. Колхозтуң агроному эш Чугаришкин-биле мал эмчизи эш Седип-оол олар кичээлдерни чорудуп турарлар. Әрткен кичээлдериниң шынары эки, башкылар чүгле өөрензе чогуур программа-биле кызыгаарлатынмайн, мурнакчы малчыннарның дуржулгазын солуштурар дугайында практиктиг ажылдарны холбаштырып турар.

Кичээлдерге эштер Воронкова, Попова болгаш Аралди олар идепкейлиг өөренип, кичээлдерни үспейн, эки белеткелиг кылып ап турарлар.

Агроном эш Чугаришкин колхозта бар мал чемин норма өзугаар планнап, мал бажынга хувааг ажылды чоруткан. База мал эмчизи эш Седип-оол бодунга онаашкан ажылынга идепкейлиг ажылдап, хүнбүрүле малчыннар-биле үргүлчү харылзажып, оларга зооветеринарияның талазы-биле беседаларны база агитас-массалыг ажылдарны чорудуп турар.

Бо чылын ол колхозка электри күжү-биле малды саар, кыргыыр болгаш суг дамчыдар хоолайны тургузар. Оон күүседези дээш эштер Чугаришкин, Седип-оол олар өн-не идепкейлиг киржип, организастыг ажылдарны чорудуп турарлар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Профэвилел организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралы

Чоокта чаа Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг МТС-те профэвилелинин ажылчыннар комитединиң отчёт-соңгулдалыг хуралы болган. Аңаа чыл иштинде чорудуп келген ажылының дугайында отчёттуг илеткелди комитет даргазы эш Олдырев кыыган.

Совет чазактың болгаш Коммунистиг партияның көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер хемчеглер дугайында төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш МТС-тиң механизаторлары 1954 ажыл-агый чылында көскү чедишкиннерлиг болганын комитеттин отчёт-соңгулдалыг хуралы демдеглээн.

Ажылчыннар комитеди МТС дирекциязы-биле болгаш ында партия организациязы биле кады механизаторлар ортузунга социалистиг чарышты калбартыш, аңаа хүн-бүрү улуртулганы эжижиткенинин түннелинде, МТС әрткен чылын тракторлар септелгезин март 14-те—ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнде дооскан. МТС тракторлар ажылының чыл планын 107,8 хуу күүсеткен. Бүлүрүлгеде социалистиг чарыштың мурнакчылары улам өзүп турар. Комсомолчу-токарь эш С. Стребков ажыл нормазын 170—180 хуу, дарган эш Кечил-оол эзлчег санында ажыл нормазын 2 катап ажыр күүседип келгеннер. Ол ышкаш трактористер Д. Дуганчап, И. Печенкин, Г. Кукарин, комбайнерлар М. Бюрбю, Д. Сундуй, Даңды-Белек, Кожевников олар сезон нормазын 2—2,5 катап ажыр күүсеткеннер.

Механизаторлар ортузунга полит-массалыг болгаш культура-массалыг ажылдар әлээн әкижээн. Часкы, күскү хову ажылларының үезинде тракторлар бригадаларынга библиотекаларны болгаш бир кызыл булуңну тургускан. Оон ынай лекцияларынын 14 номчулгаларын организастаан.

Бо чылын МТС-те күш-ажылдың камгалалы әлээн әкижээн. Мастерскаяда шуудулга ременин кижилер дегбес кылдыр кажаалаан, техника айылын болдурбазының талазы-биле плакаттарны аскан.

Ажылчыннар комитеди механизаторларның материалдыг амыдыралынче чогуур кичээнгейни салып турар. Оларга эргежок чугула акша дузаламчыларын көргүзүп келген.

Ынчалза-даа ажылчыннар комитединин ажылында улуг четпестер барын илеткелчи болгаш санал бергеннер илереткеннер.

Профэвилел кежигүннериниң ниити хуралын дыка ховар чыылдырып келгеннер. Бежигүн дадывырын чогуур үезинде хаварбас чоруктар эвээш эвес. Механизаторларны профэвилел кежигүнүнге киирип алыр ажыл багай чорутунган. Ылангыя МТС ажылчыннарының 50 хире хуузу профэвилел кежигүнү эвес болуп турар.

Ажылчыннар ортузунга күш-культура спорт ажылы массалыг эвес болуп келген. Профэвилелдиң ажылчыннар комитеди ногаа культураларын тарып алыр болгаш оттулар ыяш белеткеп алыр талазы-биле ажылчыннарга кошкак дузалашкан. От четпестерни узутказары ажылчыннар комитединиң чаа соңгуткан составының чугула соругазы болур.

Ю. КОСТЫЛЕВ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Турум киноларның ажылында четпестер

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозта турум кино механиги эш Билигиин багай ажылдап турар. Эш Билигиин кино көөр дээш билет саткан улустуң акшазын алгаш билет бербейн турар болгаш танышкөрүштерин кинога халас киирер.

Эш Билигиинниң ажылын хынаар өй келген деп, эш **О. Дагба-Көк** бижээн.

Эрзин районда эш **И. Ойдуптуң** бижин турары болза, «Сталинчы орук» колхозта турум кино механиги эш Шомбуң чоннуң культурлуг негелдезин хандырбас, үргүлчү арагалап турган. Сөлгү үеде механик читкен, кинонуң херекселдери эвин кагдынган.

Колхозчуларны кино көргүзүлдези-биле хандырар дугайында районнуң культуро киллизи хемчег алыры негетинип турар.

Каа-Хем районнуң Бүренде инвалидтер базыңында киночурук көргүзүлгези багай болуп турарын эш **О. Чүлдүм** бижип турар. Планда айда 2 удаа кино үндүрери көрдүнген болза-даа доктаамал эвес үндүрүп турар. Таварылга болуп кино үндүргенде айытқан шагындан өзалдаын үндүрер, үндүрген кинолар үргүлчү үстүр, үнү чок болур, механиктер аппаратын ажылдаын чадаш үндүрүп турган киноэун соксадып каар.

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинге 1954 чылдың күстен бээр кино үнмээн.

Механиктер Кызыл-оол, Саңдыг олар Хөр-Тайга сумузунга келбес, Кызыл-Тайга сумузунда «Большевик» колхозта кино үндүрүп турар сураа дыңналыр деп эш **К. Ондар** бижээн.

Бижик бөлгүмнериниң ажылын эксижидер

Бижикти биче билир болгаш билбес чоруктар узуткаары улус өөредилге органнарының болгаш чер-чер Советтериниң сонгаарлаын болбас сорулгазы болур. Ынды турбуже, бо ажыл чамдык көдээ Советтерде багай организастатынган. Чижээ, Эрзин районнуң Бай-Даг сумузунда 3 кезек черде бижик бөлгүмү амга чедир чангыс-даа катап кичээл кылбаан.

Ф. АРАКЧАА.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң Амгаты сумузунда бижикти биче билир болгаш билбес улус хөй. Ынды болза-даа бижик бөлгүмү турбуспаанындан сумуда бижик билбес чеже кижи бары билдинмес.

С. ТӨРБЕТ-ООЛ.

Харыысалга чок эмнелге ажылдакчылары

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде кижи эмнелгезиниң салбырының эргелекчизи эш Софронова чоннуң мурнунга бодунуң хүлээлгезин уттун, аарыг улуска өө-харыысалга чок ажылдап турар.

Эмнелге ажыл шагында хааглыг турар. Ырак черлерден келген улус эмнелгенин ажыттынарын манап, 2—3 хонар чоруктар бар. Эмчи кажан эмнелгени ажыдыптарга аарыг улус эмчиге шинчидип чеде бээрге, эш Софронова аарыг кижилерни каржы сөстер-биле сөглеп турган шинчээш эм бижип берсеш, «Менде эм чок, рай-ондан барып алыңар!» дээш чорудуптар.

Эш Софронова чоокта чаа райондан эм ап чораан, орукка арагалап, эмнерин донуруп, төп каан.

С. ТОЙЛУ.

* * *

Улуг-Хем районнуң Хайраканда эмнелге салбырының ажылдакчызы эш Мухина бодунуң хүлээлгезин харыысалга чок күүседип турар.

Шинчидип келген аарыг улусту эш Мухина каржы сөстери-биле доңгун хүлээп ап турар. Мухина ажыл шагында совет эмнелгениң чурумун үреп, эмнелгеге хереглээр спиртти ижип алган эмнелге черинде үргүлчү эзирик турар.

М. БАГАЛДАЙ.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Ишкин-Аксы суурда кижи эмнелгезиниң эргелекчизи эш Очуроол эмнелге черинин кышка улур септелгезин эки чоруткан болгаш 5 оруннуг комната организастап тургускан.

Ынды болза-даа районнуң калык камгалал киллизинден эмнелге салбырын акшаландырбайн турарындан септелге кылган ажылчыннарның ажыл төлевирин мынчага чедир бербээн, эмчи кадрларга оран-бажың база чедишпейн турар.

М. БЕГЗИВАА.

Күш-ажылдың сагылга чурумун быжыглаар

Эрзин районда «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинде күш-ажылды багай организастаанындан чамдык колхозчулар колхоз бүдүүрүлгезинге багай киржип турар. Чижээ, И. Дондуп 1953 чылда 38, 1954 чылда үүгле 14 күш-хүнү, Д. Ноора 1953 чылда 130, 1954 чылда 13 күш-хүн ажылдаан.

Чамдык колхозчулар көдээ ажыл-агый артелинниң Уставын үреп, боттарының хуузунда ажыг-агыйын кылып турда-ла колхоз баштаар чери болгаш колхозта партия эте организациязы кандыг-даа хемчег албайн турар.

С. БАНЧЫК.

Машинаны ажыглалга киирзе

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң «ГАЗ—51» маркалыг 2 машиназы үргүлчү үрелип, колхоз бүдүүрүлгезинге дуза бербейн келген. Машиналарны септеп, ажыглалга киирер дугайында колхоз баштаар чери шиитпирлиг хемчег алыр херек.

М. СЫНАА.

Совет Армияның Будапештини хостаанының он чыл болурунга

БУДАПЕШТ. Венгрияның найысладының чону национал байырлалга—Совет Армияның хоорайны хостаан хүнүнден бээр 10 чылы болур февраль 13-ке белеткеп турар.

Он чылдың дургузунда Будапештиниң чону Совет Эвилелиниң акы-дунма дузаламчызын ап турар. Совет Эвилелиниң дузаламчызының ачызында хоорайның үлетпүр, коммунал ажыл-агый, культура албан черлери катап тургустунган. Совет тускай эртемниглериниң дузаламчызының ачызында Чепелда улуг автомобиль заводун туткан.

Улус ажыл-агыйының баштайгы үш чыл планының дургузунда Будапештиниң ажылчы чоннары 7655 квартираларны алган, 1950 чыдан 1953 чылга чедир 14370 квартираларны алган. Хоорайда чурттаганың чаа-чаа бажыңнарыг бүдүн-бүдүн кудумчулар өзүп үнген.

1954 чылда транспорт-биле 1938 чылга бодааргa барык-ла үш катап хөй пассажирлерни дажыглаан. 1940 чылдың деңнели-биле алырга 1953 чылда газ хереглели 73,6 хуу өскен. Будапештиниң кыдыларында суг дамчыдылгазын, электрижидилгени, газты чоруткан.

Будапештиде хөй-хөй чаа школалар, техникумнар, ус-дарган училищелери, институттар ажыттынган. Эрги театрларны катап тургускан болгаш 4 чаа театрны ажыткан. Уруглар клубтарын организастаан.

(СЭТА).

Албаниянын экономиказы хөгжүп турар

ТИРАНА. 1954 чылдың улус ажыл-агый планының күүселдезиниң түннелериниң дугайында Албаниялың Улус Республиказының күрүнеиниң план комиссиязының чанында статистика эргелериниң дыңналыын чарлаан.

1953 чылдың деңнели-биле алырга, үлетпүр продукциязының хемчээли 10,7 хуу өскен. 1953 чылга бодаарга 1954 чылда 27,8 хуу хөй электроэнергияны, 17 хуу хөй цементини бүдүүрүп үндүрген, нефть тывыжы 17,4 хуу, хөмүр таш тывыжы—42,2 хуу улгаткан болгаш оон-даа өске.

Көдээ ажыл-агыйга чаа-чаа чедишкиннер чедип алдынган. МТС-териң кылган ажылдарының хемчээли (чымчак аңдарылгаже шилчидерге) 1954 чылда 1953 чылдыындан 22,1 хуу улгаткан. МТС-териң трактор парктарының күчүзү 37 хуу өскен.

Көдээ ажыл-агый кооперативтеринге кызыгаастың дүжүү хуу ажыллыг тараачын ажыл-агыйларга бодаарга 24 хуу, кукурузаныы — 21.8 хуу, хөвеннии — 112 хуу, чигир свеклазыныы—194 хуу, тапкыныы — 15 хуу белээн.

Албаниянын Улус Республиказының транспорт, садыг, кадык камгалал, чырыышкын болгаш культура талазы-биле чедип алган чедишкиннери статистика эргелериниң дыңналыында база демдеглеп турар.

(СЭТА).

Синьхуа агентилелиниң дыңнадыы

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Кыдаттың агаар кызыгаарынче америк самолеттарының халдаашкынының талазы-биле дарзазында медеглелди кылыр кылдыр Синьхуа агентилели төлөөлетирген.

Февраль 7-де 06,00 болгаш 18,00 шактарның аразында нитизи-биле 28 америк самолеттар дайын өнчүк-чөңгөзи кылыр соруулга-биле Идзяншань, Тоумыньшань ортулуктарның болгаш өскеда ортулуктарның агаар кызыгазларынче 6 катап халдаанар. Кыдаттың Улустуң хосталга армиязының самолеттары агаарже доп-дораан көдүрүп үнгеннер болгаш америк самолеттар мурнуу-чөөн угже ужуп чоруткаанар.

Бо медеглел-биле Синьхуа агентилели америк ужар-чүүлүп бо үүлгедиглери болза, Кыдаттың девискээринге болгаш тускай эргезинге кыжанып халдаар чоруктуң аймылы болур дайын өнчүк-чөңгөзи болур деп медеглээри-биле төлөөлетирген. Бир эвес америк ужар-чүүл Кыдаттың агаар кызыгаарынче база катап халдаар деп семээр болза, АКШ-тың чаза ол улуг үржүктүң үнгени дээш бодунуң харыысалгазын чүктөөр ужурлуг.

(СЭТА).

Дачэнь ортулуктардан көжүп үнүүшкүн дугайында дыңнадыг

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Тайбэй (Тайвань) ортулуктан дыңнадып турарындан алырга, февраль 7-де чанкайшичилер Дачэнь ортулуктардан көжүп үнүп эгелээннер.

Кыдаттың эриктериниң чоогунда турар Дачэнь ортулуктар чанкайшичилерни Кыдаттың девискээринден үндүр сывырганының соонда олар өжелеп алганнар.

Дыңнадыгда айтып турары болза, Дачэнь ортулуктардан үнүүшкүн америк 7-ги флоттуң 70 корабльдериниң болгаш 700 америк реактивтиг самолеттарының камгалалының адаа-биле чорутунуп турар.

(СЭТА).

Вьетнам улуска Хо Ши Миннин кыйгырыы

ШАНХАЙ. Вьетнамның телеграф агентилелиниң дамчытканын өзугаар алырга, Вьетнамның Демократтыг Республиказының президентизи Хо Ши Мин февраль 10-да эгелээр республикага бүдүрүп үндүрүүшкүннерни көвүдеринин болгаш эт-хөреңгилерни камнаары дээш кампанияны холбаштыр чонга кыйгырыг үндүрген. Бүдүрүп үндүрүүшкүннерни бүгү талазы-биле көвүдеринче угланган дайын үезиндеги улустуң күженишкиннерин демдеглевишаан, Хо Ши Мин тараачыннарның материалдыг байдалын армияны болгаш хоорай районнарын хандырарын эксижидер база чурттуң дүрген катап тургузуушкунунуң сорулгазы-биле көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин катап тургузары болгаш хөгжүдери дээш социалистиг чарышты кылбартырының сорулгазын салган.

Патриоттуг бо калбак чарыш улуг ужур-дузалыг деп Хо Ши Мин демдеглээн. Ол чорук чуртуң хамаарышпас чоруунун чангыс эвин, демократияны быжыглаары дээш, тайбың дээш демиселге дузалаан турар.

(СЭТА).

Совет Эвилели-биле чугаалажыышкыннар дугайында Хатояманың медеглели

ШАНХАЙ. Токио радиозунуң дыңнатканын өзугаар алырга, Японияның премьер-министри Хатояма февраль 7-де Каг-сими хоорайга мындыг медеглелди кылган:

Дипломаттыг харылзааларны таарыштырарының дугайында айтырыгның талазы-биле Совет Эвилели-биле чугаалажыышкыннар чедишкиннерлиг болур дээрзинге бүзүрээр мен. Ам үеде Японияның даштыкы херектер министерствозу чугаалажыышкыннарны чорудар черниң дугайында чугаалажыышкыннарны Совет чазак-биле чорудуп турар. Чугаалажыышкыннарның болур чери Москвага болур деп санап болур.

(СЭТА).

Англияның чүк чүдүүкчүлериниң болгаш порт ажылчыннарының профэвилелиниң медеглели

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дамчытканын өзугаар алырга, чүк чүдүүкчүлериниң болгаш порт ажылдакчыларының национал профэвилелиниң удуртукчулары Кыдат Улус Республикага удур боо-чепсек сөөрткен судноларга оларны ажыглаарындан ойталаарын профэвилелиниң бүгү кежигүннериниге сүмелеп, медеглел кылганнар.

(СЭТА).

Франциянын социалистиг партиязының съездизиниң хагдынганы

ПАРИЖ. Франциянын социалистиг партиязының ийи хонуктуң дургузунда хааглыг хуралдаан онза съездизи бодунуң ажылын дооскан. Съездини «партиянын сагылга чурумун үрээн» деп буруудатырган депутат социалистериниң дугайында айтырыгны көөрү-биле чыыдырган, үүте дээрге, Национал хуралга париж дугуржулгаларын чугаалажып турар үеде олар ол дугуржулгаларга удур бадылаанар.

Съезд болза, үстүнде айытынган депутаттарны партиядан 1 ай хуусаада үндүрер резолюцияны хүлээп алган, олар ол айның дургузунда «партиянын сагылга чурумун» сагыырынга боттарының белеиин көргүзер ужурлуг. Резолюцияны шоолуг эвес хөй нуруу бадылаашкын-биле (1899 кижиге 1653 кижи удур бадылаан, 43 кижи дадагалаан) үүлдүг деп көрген. Ынчангаш съездиге Барыын Германияны чепсеглээриниң айтырыы-биле холбаштыр социалистиг партияга тыптын келген маргылдаалар ажып эрттинмейн барган.

(СЭТА).

ГКП-га хамаарыштыр суд чорудулгазы

БЕРЛИН. Үр хуусаалыг чапсарлаанының соонда январь 31-де Карлсруэге Германияның Коммунистиг партиязының «хөрөнің» талазы-биле федералдыг конституция сулунун эолчеглиг хуралы болган деп «Нейес дейчланд» солун дыңнадып турар.

Январь 31-де үүгле чаңгыс шак үргүлчүлээн хуралга суд болза, Германияның тайбың катап каттыжыышкынының сорулгалары-биле канчап-даа дүүшпес кылдыр суд чорудулгазын соксадыр дугайында ГКП-ниң төлөөлекчилериниң негелдезинге хамаарыштыр шиитпир үндүреринден ойталаан. ГКП-ны камгалаарының чамдык кеземче чорудулгазының негелделериниң ойталавышаан, суд болза, дараазында хуралга боин чазактын киргеңи ГКП-ны хоруур дугайында болунун негелдезиниң «үндезининиң» «бадыткалдарын» көрүп эгелээр деп шиитпирлээн.

Судтуң дараазындагы хуралын бо чылдың февраль 15-те томуйлаан.

АДН агентилелиниң дамчыдып турары болза, январь 31-деги хуралдың доозулганының соон дарый ГКП-ның камгалалы ГКП-га хамаарыштыр суд чорудулгазы Германияның каттыжыышкынының сорулгаларыгбиле дүүшпейн турары-биле ол суд чорудулгазын соксадыр дугайында чаа дилегни федералдыг конституция судунче чоруткан.

Оон-биле кады медеглелде демдеглеп турары болза, ГКП-га хамаарыштыр суд чорудулгазын соксадыр чорук сөлгү болуушкуннардан бүгү-ле эргежок чугулазыгбиле үнүп турар. Ылангыя камгалалдың демдеглеп турары болза, ГКП-ны хоругдаар чорук герман айтырыг талазы-биле Совет чазактың медеглелиниң база Совет Эвилели биле Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыының ачызында, ол ышкаш Германияны дүрген каттыштырар сорулгалыг Барыын Германияда калбарган улустуң шимчээшкининиң түннелинде хөстүг ниити-герман сонгуулдар уламна боттанып болур апарган үеде ынды сонгуулдаларны белеткээринге болгаш эрттирериге ГКП-ның киржип болур аргазын казып каапкан ийик.

АДН агентилелиниң дыңнадып турары болза, Карлсруэде федералдыг конституция судунуң бажыңын январь 31-ниң эртенинден эгелээнге хайгылчылар-биле күштелген полиция бүзээлээн. ГКП-га хамаарыштыр хоойлу өзугаар эвес суд чорудулгазын соксадырын негээн ажылчы чоннарның хөй санныг төлөөлериниң Барыын Германияның бүгү-ле кезектериндеи январь 31-де Карлсруэде чедип келгени-биле холбаштыр ол «кичээниринин хемчеглерин» боин эрге-чагыргалар ап чоруткан.

Январь 31-де федералдыг конституция судунуң бажыңының баарына ажылчы чоннарның чыскаалы болган, олар үдекбужар суд чорудулгазын соксадырын негээн лозунгуларлыг транспарантыларны эккелгеннер. Чыскаалганнарга удур полицияны чоруткан.

(СЭТА).

Индонезияда үер

ДЖАКАРТА. Суматраның Джамби облазында болгаш Яванын төп кезээнде күштүг үерлээшкининиң дугайын солунар дыңнадып турар. Суматрада 7 хоорайларны болгаш тарылганың улуг кезиин суг шыва алы берген. Үерлээшкиннеден ол районнарының чонунуң чартыктан хөй кезии когарган. Яванын төп кезиинде 11 мун ажыг бажыңнарны үер үрээн болгаш суг алы берген, 5 мун баш хире мал өлген, рис тарылгазының чүс-чүс гектар шөлү сугга алыскан. Каража когаралдарны 10 миллион рупийге санап турар.

(СЭТА).

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Бадылаашкынның чуруму болгаш соңгулдаларның түннелин үндүрери

Бистиң чуртувуста соңгулда системазы болза, делегейде эң-не демократтыг соңгулда системазы болур. РСФСР-ниң Конституциязын өзугаар алырга депутаттар соңгууру бүгү ниитинии болур.

Соңгукчуларның бадылаашкын бээри—соңгулдалар хүнүнде түс черниң шагыбиле эртенгининиң 6 шактан эгелээш дүнекининиң 12 шакка чедир үргүлчүлээр.

Бадылаашкын болза, чажыт болур деп дүрүмде айытқан. Ынчангаш бадылаашкын үезинде соңгулда участогунга соңгукчу кижи бодунуң бюллетенин долгурарыг биле тускай өрээлчигештерни ийикпе, азы кабиннерни кылып тургускан турар. Соңгукчу кижи ол кабиннерге бадылаашкын берип турган үеде анза оон өске кым-даа, соңгулда комиссиязының кежигүннериг-даа турбас ужурлуг.

Бижик билбезиниеп ийикпе азы кандыг бир өске четпес чоруктуң чылдагаанынгбиле бюллетеньни чаасказан долдуруп шыдавас соңгукчулар бюллетеньнер доллуруп турар кабиннерже өске кандыг бир соңгукчуну дузалажыры-биле чалап алыр өргелиг.

Соңгукчу кижи чүгле боду хуузунда бадылаар, ынчангаш тускай өрээлчигешти кылып тургускан. Бадылаашкынны бээрде соңгулда бюллетенин соңгулда хааржаанче сугар. Бир эвес соңгукчу кижи соңгулдалар хүнүнде соңгулда участогунга чедип, бадылаашкынын берип шыдавас хире апарган таварылгада, анза чогуур транспортту (машинаны ийикпе тускай сөөртүр херекселиг аътты) хандырган турар ужурлуг.

Соңгукчу кижи бадылаашкынның чуруп турар черинге келгенде соңгулда участогунуң секретарынга ийикпе азы кежигүнүнге паспортун, колхозчу дептерин азы профэвилелдиң кежигүн билединн, чок болза, бодун хереченлеп турар өске кандыг бир документизин көргүскеш тускай формаа-биле доктаадыр. Саналашкынның түннелин участоктуң соңгулда комиссиязының бадылаашкын протоколунда тускай айтырыглар черлеринге тодазы-биле бижип киирер.

Участоктуң соңгулда комиссиязы тускай форма-биле тургускан бадылаашкын протоколун бадылаашкынга кирген округтар аайы-биле үш хуу кылдыр тургузар болгаш протоколга мооң адаанда түүлдер айытынган турар ужурлуг: бадылаашкынның эгелээни болгаш доозулганы; соңгулда дацзызынга турган бүгү соңгукчуларның саны; соңгулда бюллетенин алган бүгү соңгукчуларның саны; РСФСР-ниң Дээди Совединиге болгаш область, район, көдээ, суур, хоорай Советтериниң депутаттарын бадылаарынга киришкен бүгү соңгукчуларның саны; тустус округтарның аайы-биле күш чок деп саналан бюллетеньнер, кандидаттарның фамилияларын балай шыйган бюллетеньнериң санын; участоктуң соңгулда комиссиязынга кирип турган негелделер болгаш хомудалдарның допчу утказын айтып, ону харыылап, кандыг шиитпирлер хүлээп алганын көргүзер.

Участоктуң соңгулда комиссиязының даргазы бадылаашкын протоколун кылып доосқан соонда комиссияның хуралынга бадылаашкынларның түннелдерин дыңнадып бээр. Комиссияның даргазы бадылаашкын протоколунга ат салган соонда оон бир хууларын хамаарышкан округтуң соңгулда комиссиязынче тускай кижи-биле дораан чорудар.

Округка бадылаашкын саналашкыннарын чорудары болгаш соңгулдалар түннелдерин үндүрери округтарның хамаарышкан соңгулда комиссияларының эң-не чугула сорулгазы болур. Округтарның соңгулда комиссиялары участоктарның соңгулда комиссияларының кирип келген протоколдарынга үндезилээш бадылаашкынларның түннелин үндүрер болгаш депутатка кандидат бүрүзүнүң алган бадылаашкынының санын доктаадыр.

Бадылаашкын түннелдерин үндүрери үүгле округтуң соңгулда комиссияларының тускай черлеринге эртер. Анза үүгле хөй-ниити организацияларының, ажылчы чоннар ниитилелериниң болгаш парлалганың тускай төлөөлеткен төлөөлекчилери олуржуп болур эргелиг, а оларның фамилияларын округтарның соңгулда комиссияларының бадылаашкын протоколунга киир бижээн турар ужурлуг.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер чер Советтеринге соңгулдалар чорудар округтарның соңгулда комиссиялары бадылаашкын протоколун тургузуп, анза округтарның соңгулда комиссияларының кежигүннери аттарын салыр, оон иштинде комиссияларның даргаларының болгаш секретарьларының алы ыяавыла кирер.

Протоколга ат салганының соонда округтарның соңгулда комиссияларының даргалары бодунуң комиссияларының хуралдарынга ол округтарга хамаарышкан соңгулдаларның түннелдерин илткеп бээр ужурлуг. Соңгулдага киришкен бүгү соңгукчуларның хөй кезиниң бадылаашкынын алган кандидат бүрүзүн соңгутурган деп саналар.

Округтарның соңгулда комиссияларының даргалары соңгутурган деп санаан депутаттарга, оларның соңгутурганын бүзүредип турар тускай форма-биле кылган шынзылганы тыпсып бээр. Ол шынзылганы депутаттың үүгле болунга тыпсыр ийикпе азы ол депутатче тускай кижи-биле чорудуп бээр.

«Советтиң эргелдужаалдыг кижилери азы соңгулда комиссиязының кежигүнү соңгулда документилерин эдип, азы биле турала бадылаашкынның саналашкынын шын эвес чорудар болза, 3 чылга чедир хосталгазын казып шиидер» деп «РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 101 чүүлүнде, база «РСФСР-ниң край, область, район, округ, хоорай, көдээ болгаш суур Советтериниге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 130 чүүлүнде айытқан.

Ол болза, совет соңгулда системазының — бадылаашкынларның чурумун болгаш соңгулдалар түннелдерин үндүреринге Совет Конституциязда быжыглатынган корум-чурумнарны карак огу дег камгалаан турарының бир херечизи ол болур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 3—62; редакторнуң орлакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллистериниң болгаш бухгалтериянын—3—65, харыысалгалыг секретарының 4—98, иштики информация, чагаа, үлетпүр транспорт киллистериниң—3—88.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ТС—01559

Культура эргелериниң типографиязы